

ВИКТОР ЮГО

МАРИОН ДЪОЛОРМ

Превод от френски: Стоян Бакърджиев, 1990

chitanka.info

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

МАРИОН ДЪОЛОРМ^[1]

ДИДИЕ

ЛУИ XIII

МАРКИЗ ДЪО САВЕРНИ

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ

ЛАНЖЕЛИ^[2]

ДЪО ЛАФЕМА^[3]

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД^[4]

МАРКИЗ ДЪО БРИШАНТО

ГРАФ ДЪО ГАСЕ, ВИКОНТ ДЪО БУШАВАН, КАВАЛЕР ДЪО
РОШБАРОН, ГРАФ ДЪО ВИЙАК, КАВАЛЕР ДЪО МОНПЕЗА —
офицери от Анжуйския полк

АБАТ ДЪО ГОНДИ

ГРАФ ДЪО ШАРНАСЕ

СКАРАМУШ, ГРАСИЙО, ТАЙБРА — скитащи актьори

СЪВЕТНИК ПРИ ВЪРХОВНИЯ СЪД

ГЛАШАТАЙ

НАЧАЛНИК НА СТРАЖАТА В ГРАД БЛОА

ТЪМНИЧАР

ПИСАР

ПАЛАЧ

ПЪРВИ РАБОТНИК

ВТОРИ РАБОТНИК

ТРЕТИ РАБОТНИК

СЛУГА

РОЗА

Провинциални актьори, стражи, народ, благородници, пажове

1638

[1] *Марион Дьолорм* — прочута през XVII в. френска куртизанка; събирала в своя салон цвѣта на придворната аристокрация. Епизодът за любовта на Марион и Дидие, залегнал в основата на драмата на Юго, е измислен. ↑

[2] *Ланжели* — историческа личност; произлизал от обеднял благороднически род. Известно време бил коняр у принц Конде след това — придворен шут на Луи XIII. ↑

[3] *Лафема* — също действителна личност; син на дребен благородник, близък помощник на Ришельо по съдебните дела; заради жестокостта си бил наречен „кардиналски палач“. ↑

[4] *Херцог Дьо Белгард* — в миналото фаворит на крал Анри IV, от 1620 г. херцог и пер на Франция; като политически противник на Ришельо, бил прогонен от Париж. ↑

ПРЕДГОВОР^[1]

Тази пиеса, представена осемнадесет месеца след „Ернани“, беше написана три месеца преди това. Двете драми са създадени през 1829 г.: „Марион Дьолорм“ през юни, „Ернани“ през септември. С изключение на някои незначителни поправки, които не променят с нищо основната идея на творбата, нито същността на характерите, нито съответните силни страсти, нито хода на събитията, нито дори разпределението на сцените или замисъла на епизодите, авторът публикува през месец август 1831 г. своята пиеса, както я е написал през месец юни 1829 г. След публикуването не е направена никаква сериозна преработка — никакви промени, никакви нови спойки в структурата на пиесата, не е вложен никакъв допълнителен труд освен работата по уточняването, която изисква представянето на всяка драма на сцената. Авторът се е ограничил, тъй да се каже, да направи съвсем в края на своята творба няколко съкращения, без които драмата не би могла така здраво да се вмести в рамките на театралната сцена.

Тази пиеса впрочем бе държана далеч от театъра цели две години. Що се отнася до мотивите за това отлагане от юли 1829 до юли 1830, те са известни на публиката: то беше принудително, на автора се създаваха пречки. Имаше — и един ден авторът ще опише може би тази кратка история, полуполитическа, полулитературна, — имаше и цензурно вето, последователна забрана на две министерства — на Мартиняк и Полияк^[2] — по изричното желание на краля Шарл X. (И ако авторът току-що произнесе името на цензурата, без да прибави към нея епитет, то е, защото достатъчно открито и дълго се бори, докато тя господстваше, за да бъде в правото си да не я обижда сега, когато нейната мощ е в упадък. Ако някога дръзнат да я възстановят, тогава ще видим.)

През втората година отлагането на „Марион Дьолорм“ от 1830 за 1831 г., беше доброволно. Авторът се въздържа. И тъй като оттогава много хора, които той няма честта да познава, му писаха, за да го

попитат не са ли възникнали някакви нови пречки за поставянето на тази творба, той им благодари за проявената добра воля да се интересуват за едно толкова дребно нещо и смята за свой дълг да им обясни следното:

След възхитителната революция от 1830 г., когато театърът сред всеобщата свобода завоюва своята, пиесите, които цензурата на Реставрацията беше погребала живи, „разбиваха с череп камъка на своята гробница“, както казва Йов, и се разпиляваха на рояци с оглушителен шум по театрите на Париж, където публиката идваше, за да аплодира, тръпнеща от радост и гняв. Тържествуваше справедливостта. Това прочистване на цензурните папки продължи много седмици за голямо задоволство на всички. Комеди Франсез си спомни за „Марион Дьолорм“. Няколко влиятелни личности от този театър посетиха автора; те го принудиха да даде позволение да се играе неговата творба, освободена както другите от забрана. В това време навсякъде проклинаха Шарл X и четвъртото действие, забранено от самия него, предвещаващо успех с политически ефект. Авторът е длъжен да каже тук откровено, както заяви и тогава на близки приятели, които правеха постъпки пред него, и особено на прочутата актриса, която така блестящо изпълни ролята на доня Сол^[3]. Именно това основание — вероятността от политически успех — го накара за още известно време да задържи своята творба. Той почувства, че се намира в особено положение.

Макар че от няколко години насам се нареди ако не сред най-знаменитите, то сред най-деятелните от опозицията; макар че след като достигна зряла възраст, посвети познанията си изцяло на идеите на прогреса, на добруването, на свободата, макар че може би им засвидетелства отчасти своята признателност и между другото точно една година преди това по повод на същата тази „Марион Дьолорм“ той си спомни, че бе тласнат на шестнадесет години в света на литературата от политически страсти, че неговите първи възгледи, тъй да се каже, неговите първи илюзии бяха роялистки и вандейски; той си спомни, че написа „Ода на коронясването“^[4] наистина през една епоха, когато Шарл X, народен крал, казваше сред всеобщо ликуване: „Край на цензурата! Край на алебардите!“ Авторът не би искал един ден да могат да го упрекнат за това минало, минало с грешки без съмнение, но също изпълнено с убеденост, добросъвестност, безкористие, с

които, както се надява, ще бъде изпълнен целият му живот. Той разбра, че политически успех за сметка на свалянето на Шарл X, позволен на всеки друг, е забранен за него; че не му подхожда да бъде един от отдушниците, откъдето ще се излива народният гняв; че в присъствието на тази опияняваща Юлска революция може да присъедини гласа си към тези, които аплодират народа, не и към тези, които проклинат краля. Той изпълни своя дълг. Направи това, което би направил всеки сърцат човек на негово място. Отказа да разреши поставянето на своята пиеса. Впрочем скандалните успехи, постигнати с политически намеци, не го радват, той си го признава. Такива успехи са евтини и нетрайни. Авторът би искал да изобрази добросъвестно, като художник, Луи XIII, а не един или друг от неговите потомци. Тъкмо когато няма вече цензура, авторите трябва сами себе си да цензурират честно, по съвест, строго. Само така те ще издигнат на нужната висота достойнството на изкуството. Когато има пълна свобода, творецът трябва да я пази с цената на всичко.

Сега, когато триста шестдесет и пет дни, ще рече, във времето, в което живеем, когато триста шестдесет и пет събития ни делят от падналия крал; когато потокът от народно недоволство е престанал да бие по последните, обречени на разруха от Реставрацията години, като море, отдръпващо се от пустинен бряг; когато Шарл X е по-забравен и от Луи XIII, авторът даде своята пиеса на публиката; и публиката я прие, както авторът ѝ я е дал, без задна мисъл, като произведение на изкуството, добро или лошо, но само толкова.

Авторът поздравява за това и себе си, и публиката. Това е нещо, това е много, това е всичко за хората на изкуството в този момент на политически пристрастия, защото едно литературно дело трябва да се приема именно като литературно.

И накрая, за да приключи по тази пиеса, авторът трябва да отбележи, че под най-старшия клон на родословието на Бурбоните тя би била безусловно и за вечни времена изхвърлена от театъра. Без Юлската революция тя никога не би била играна. Ако тази творба притежаваше по-големи достойнства, би могло споменатото наблюдение да се изтъкне на онези, които твърдят, че Юлската революция била вредна за изкуството. Би било лесно да се докаже, че това грандиозно сътресение, довело до пълна свобода и разкрепостяване, не само че не беше вредно за изкуството, а дори беше

полезно за него; че то беше не само полезно, но и необходимо. И действително през последните години на Реставрацията новият дух на XIX век беше проникнал навсякъде, беше преобразил всичко, обновил всичко: история, поезия, философия, всичко, с изключение на театъра. И това феноменално явление имаше съвсем просто обяснение: цензурата издигаше стени около театъра. Никаква възможност да се покажат на сцената чистосърдечно, законно, в целия им ръст, безпристрастно, но и с присъщата строгост на художника един крал, един свещеник, един феодал, средновековието, историята, миналото. Цензурата бдеше — снизходителна към творбите в духа на господстващите школи^[5], които гримират всичко и следователно маскират всичко, безмилостна към истинското изкуство, искрено и добросъвестно. Намираше се тук-там по някое изключение: с мъка три или четири истински исторически и драматически творби можаха да се промъкнат на сцената в редките моменти, когато полицията, заета с друго, оставяше вратата откритата. Така цензурата не допускаше изкуството в театъра. Видок не даваше път на Корней^[6]. Нали цензурата беше неотделима част от Реставрацията. Едната не можеше да изчезне без другата. Следователно трябваше да се извърши социална революция, за да може да се извърши революция и в изкуството. Един ден юли 1830 г. ще бъде дата колкото литературна, толкова и политическа.

Сега изкуството е свободно: от него зависи да съхрани достойнството си.

Ще прибавим в заключение. Публиката — така трябваше да бъде и така е — не е била никога по-добра, не е била никога по-просветена и по-сериозна, отколкото в настоящия момент. Хубавото на революциите е, че подпомагат бързото, едновременното и всестранното съзряване на умовете. Във време като нашето за две години инстинктът на масите се превръща във вкус. Нищожните и толкова оспорвани думи „класическо“ и „романтично“ потънаха в бездната на 1830-а, както „глукист“ и „пичинист“^[7] — в пропастта на 1789-а. Остана само изкуството. За художника, който изучава публиката и е длъжен непрестанно да я изучава, е голямо насърчение да чувства, че с всеки изминал ден у масите се развива разбиране, усет, съзнание за това какво подхожда на този век не само в политиката, но и в литературата. Какво великолепно зрелище — да гледаш как тази

публика, обременена от толкова материални грижи, които я притискат и изтезават непрестанно, се стича на тълпи към първите представления на възраждащото се изкуство, дори те да са тъй, несъвършени и пълни с недостатъци като това тук. Чувства се, че тя е внимателна, доброжелателна, изпълнена с добра воля, независимо дали ѝ поднасят в исторически сцени уроците на миналото или в драма на страстите — уроците на всички времена. Разбира се, според нас не е имало по-благоприятен момент за драмата. Това ще да е часът за надарения от бога с гениалност да създаде цял един театър, театър величествен и прост, единен и разнообразен, национален с историческите си сюжети, народен по своята истинност и непринуденост, човечен, всемирнен по изображението на страстите. На работа, поети драматурзи! Този труд е тъй прекрасен и възвишен. Вие си имате работа с едни велик народ, свикнал с велики дела. Той не само е виждал такива, но и сам ги е вършил.

Преходът от миналите векове до настоящите е огромен. Сега театърът може да разтърси масите и да ги трогне до дън душа. Някога народът беше гигантска стена, върху която изкуството изобразяваше само фреска.

Има хора, и в това число възвишени умове, които казват, че поезията е мъртва, че изкуството е невъзможно. Защо? Всичко е възможно винаги и във всички времена и никога повече неща не са били възможни, отколкото във времето, в което ние живеем. Наистина може да се очаква много от тези млади поколения, които призовава едно тъй великолепно бъдеще, на които вдъхва живот една тъй възвишена мисъл, които крепи една тъй законна вяра в самите тях. Авторът на тази драма, който се гордее, че е на тяхна страна, и е щастлив, че понякога чува своето име в техните уста, колкото и скромно да е мястото му сред тях, авторът на тази драма очаква всичко от своите млади съвременници, дори велик поет. Нека този още скрит гений, ако съществува, не позволява да го обезверят тези, които говорят за безплодието, за сухотата и за прозаичността на нашето време. В една толкова напредничава епоха невъзможен ли е самобитен гений?... Не ги слушайте, млади момко! Ако някой беше казал в края на XVIII век след регентството, след Волтер, Бомарше, Луи XV, Калиостро, Марат, че е възможен нов Карл Велики^[8], грандиозният, поетичен и почти приказен Карл Велики, всички тогавашни скептици,

тъй да се каже, цялото общество, щяха да повдигнат рамене, щяха да се изсмеят. Е, добре. И началото на XIX век ние имахме империя и император. Защо сега да не се роди поет, който да мери ръст с Шекспир, тъй както Наполеон мери ръст с Карл Велики?

Август 1831

[1] Предговорите към драмите, включени в тома, са от автора — Б.р. ↑

[2] ... *последователна забрана на две министерства — на Мартиняк и Полиняк...* — Министерството на Мартиняк, опитвайки се да балансира между кралската партия и либералната опозиция, се задържа броени месеци и през август 1829 г. е сменено от крайно реакционното министерство на Полиняк. ↑

[3] ... *прочутата актриса, която така блестящо изпълни ролята на доня Сол...* — При първата постановка на „Ернани“ през 1830 г. ролята на доня Сол се изпълнявала от знаменитата актриса Госпожица Марс. ↑

[4] ... *написа „Ода на коронясването“...* — Юго създава тази ода в чест на провъзгласяването на Шарл X за крал в катедралата на Реймс през 1825 г. ↑

[5] ... *в духа на господстващите школи...* — Авторът има предвид драматургията на епигоните на класицизма. ↑

[6] *Видок не даваше път на Корней.* — Франсоа Видок (1775–1857), известен френски авантюрист и престъпник, съден, избягал от каторгата, по-късно заемал висок пост в службите за сигурност на Франция, автор на четири тома „Мемоари“ със скандална слава. ↑

[7] ... *потънаха в бездната на 1830-а., както „глукист“ и „пичинист“ — в пропастта на 1789-а.* — В навечерието на революцията от 1789 г. в Париж се води борба между две направления в оперната музика. Представител на едното е Глук (1714–1787), създал богати на вътрешни преживявания творби, а на другото — заселилият се в Париж италианец Пичини (1728–1800), автор на изящна и мелодична, но без особена дълбочина оперна музика. ↑

[8] ... *след регентството, след Волтер, Бомарше, Луи XV, Калиостро... че е възможен нов Карл Велики...* — Регентството на Филип д'Орлеан (1715–1723, в годините на малолетието на Луи XV) е

време на краен упадък на френския абсолютизъм; страната се намирала във властта на политически авантюристи и спекуланти. *Волтер* и *Бомарше* се споменават като писатели, отразили в своите произведения монархическата криза през XVIII в. и упадъка на аристокрацията. *Граф Калиостро* — италиански авантюрист и шарлатанин, подвизавал се в края на XVIII в. в много страни на Европа, включително във френския и руския двор; *Карл Велики* — крал на франките (768–814), а от 800 г. император, обединил под своя власт по-голямата част от Западна Европа. ↑

ПОВТОРНО ПРЕДСТАВЯНЕ НА „МАРИОН ДЪОЛОРМ“ В ТЕАТР ФРАНСЕ

Появяването на „Марион Дъолорм“ на сцената датира от 1831 г. Четиридесет и две години делят това първо от сегашното възобновено представление. Авторът беше млад, сега е стар; той присъстваше, сега отсъства; тогава пред него беше надеждата, сега зад него е животът.

Неговото отсъствие на тази възобновена постановка може да изглежда доброволно, но не е така. Хората, чиито бели коси предупреждават и пред които времето се скъсява, имат да довършват дела, един от начините да завещаят своя дух. Тези дела могат да бъдат внезапно прекъснати от ненадейната поява на смъртта; те нямат нито ден за губене; оттам безусловната необходимост от отсъствие и уединение. Човекът има задължения към своя замисъл. Впрочем всяко заминаване изисква някаква подготовка, влизане в неизвестното очаква всички ни, и уединението и отсъствието са един вид мрак, който подготвя душата за тази велика сянка и за тази велика светлина.

Авторът чувства нуждата да обясни своето отсъствие на тези, които желаят да си спомнят за него. Нищо не ще го натъжи повече от това да изглежда непризнателен. Колкото и самотен да е, той се присъединява от все сърце към мнозинството, което обича, и поздравява тези истински таланти, чест за сегашната възобновена постановка на „Марион Дъолорм“: господата Го, Дъолоне, Мобан, Бресан, Февр — блестяща групичка, която се допълва от великолепия млад и знаменит господин Муне-Сюли; авторът изразява цялата си симпатия към този славен Театр Франсе, стар и при все това станал отново млад благодарение на умелата и умна инициатива на господин Емил Перен; и изпълнява своя дълг, поднасяйки своята признателност на госпожа Фавар, която бе с такава мощ и прелест доня Сол, преди да бъде Марион, и която преди две години, доблестна и прекрасна в сублимния мрак на обсадения Париж, караше отново всички уста да повтарят тази дума, която е нейно име, Стела^[1].

Отвил-Хаус, 1 февруари 1873
В. Ю.

[1] ... *тази дума, която е нейно име, Стела.* — От лат. *stella* — звезда. ↑

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

СВИЖДАНЕТО

ГРАД БЛОА

*Спалня. В дъното отворен прозорец към балкон. Вдясно — маса с лампа и един фотьойл.
Вляво — врата, върху която пада бродирана завеса. В сянката — легло.*

СЦЕНА ПЪРВА

Марион Дьолорм в домашна дреха, седнала до масата, бродира. Маркиз Дьо Саверни, съвсем млад човек, рус, без мустаци, облечен по последната мода от 1683 година^[1]. Саверни се приближава до Марион, опитвайки се да я целуне.

САВЕРНИ

Да се сдобрим, Марион! По-бързо! Съгласи се!

МАРИОН (*отблъсква го*)

Но как? Тъй бързо ли? Ах, моля ви, маркизе!

САВЕРНИ (*настойчиво*)

Една целувчица!

МАРИОН (*гневно*)

Маркизе!

САВЕРНИ

Що за гняв!

Тъй нежна сте били към мен — не съм ли прав?

МАРИОН

Забравете...

САВЕРНИ

О, не! Не мога да забравя.

МАРИОН (*настрана*)

Досадник!

САВЕРНИ

Но, Марион, защо сте днес такава?

Какво е станало — защо и за какво

не ви влече в Париж доброто общество?
На кралския площад то вече не ви вижда
Това, че сте в Блоа, жестоко ни обижда
Два месеца почти ви няма между нас.

МАРИОН

Аз правя онова, което трябва, аз
съм независима...

САВЕРНИ

Е, да! А как наричат
тълпата от мъже, които ви обичат?
А мен? А Дьо Гонди? Той бе безумно смел —
заряза месата... За вас прие дуел.
Несмон, Льо Пресини, Д'Аркиен, ония двама
Косади, зарад вас те изживяват драма.
Жените им дори ви искат там сега,
та тъй да им спестят безумната тъга.

МАРИОН (с усмивка)

А Бовилен?

САВЕРНИ

И той!

МАРИОН

Серест?

САВЕРНИ

Не се опази —
обича ви до смърт...

МАРИОН

А Поне?

САВЕРНИ

О, той ви мрази!

МАРИОН

Той само влюбен е... А онзи беден мой

(смее се)

стар прокурор?

(Смее се още по-силно.)

Льолу!

САВЕРНИ

Все е загледан той
в портрета ви, мадам, и стихове нарежда.

МАРИОН

От две години в мен е влюбен без надежда.

САВЕРНИ

Би ви подпалил той от обич... И все пак
защо се скрихте тук?

МАРИОН *(строго, свежда очи)*

Маркизе, няма как!

Красиви грехове накараха да страда
сърцето ми... и аз, макар и твърде млада,
почувствах съкрушен моминския си мир!
Бих се укрила аз, бих влязла в манастир
и там да ме спаси сам Бог от греховете.

САВЕРНИ

Май някаква любов под тази пепел свети!

МАРИОН

И вие мислите...

САВЕРНИ

То ясно си личи
по галещия плам на вашите очи.
Любов в провинция! Марион, това ме смая!
Такъв красив роман — с по-смешен край не зная!

МАРИОН

Е, нищо де!

САВЕРНИ

Марион!

МАРИОН

Но колко е часът?

РОЗА (*зад сцената*)

Почти среднощ!

МАРИОН (*настрана*)

Среднощ?

САВЕРНИ

Хитруша! Този път
разбрах: вървете си!

МАРИОН

Аз тук съм непозната.
Не срещам никого — обикнах самотата...
А пък и късно е... Опасна през нощта
е тази улица — с крадци е пълна тя.

САВЕРНИ

И да ме обера!

МАРИОН

О, тя е и по-опасна!

САВЕРНИ
Ще ме убият ли?

МАРИОН

Но...

САВЕРНИ

Вие сте прекрасна!

Аз тръгвам... Все пак кой през всички тия дни
е милият овчар и как ви заплени?

МАРИОН

Кой? Никой!

САВЕРНИ

Ще мълча за тази тайна в двора!

За луди смятат ни немалко знатни хора,
затуй, че сплетничим, клюкарстваме, шумим
и бърим ей така, а всъщност си мълчим.
Мълчите?

(Сяда.)

Сядам...

МАРИОН

Ох, обичам... разберете,
че го очаквам тук...

САВЕРНИ

Добре! Така кажете!

Най-сетне! И къде го чакате, мадам?

МАРИОН

Тук!

САВЕРНИ
А кога?

МАРИОН
Сега!

(отива до балкона и се ослушва.)

Той може би е там...

(Връща се обратно.)

Не.

(Към Саверни.)

Радва ли ви туй?

САВЕРНИ
Не!

МАРИОН
Тръгвайте, за бога!

САВЕРНИ
Кажете кой е той, и не бъдете строга —
заради него днес ме пъдят, за мой срам!

МАРИОН
Наричат го Дидие — и повече не знам!
Аз съм Мари — това за мен той само знае.

САВЕРНИ *(кикоти се)*
Как!?

МАРИОН

Да.

САВЕРНИ (*смее се*)

Но в наши дни чист пасторал това е.
Такъв герой Ракан^[2] е май изобразил.
Навярно по зида той би ви се открил.

МАРИОН

Навярно! Но сега се махайте!

(Настрана.)

Негодник!

САВЕРНИ (*отново става сериозен*)

Разбрахте ли поне дали е благородник?

МАРИОН

Не знам!

САВЕРНИ

Как?

(Към Марион, която лекичко го побутва към вратата.)

Тръгвам си.

(Връща се.)

Ах, само две слова!

В дар от един поет донесох ви това.

(Изважда книга от джоба си и я подава на Марион.)

На вас я посвети и се прочу безспорно.

МАРИОН (*чете заглавието*)

„Венец на любовта!“ — на Марион покорно!

САВЕРНИ

В Париж чрез този том той стана знаменит.

Какъв красив венец — сравняват го със „Сид“^[3].

МАРИОН (*оставя книгата*)

Мил автор. Лека нощ!

САВЕРНИ

Защо е тази слава,
щом някой от Блоа добре ви забавлява?

МАРИОН (*повиква Роза*)

Хей, Роза, изпрати маркиз Дьо Саверни!

САВЕРНИ (*покланя се*)

Марион, грешите! Вас ви чакат трудни дни!

[1] ... облечен по последната мода от 1683 година. — Ремарките, изискващи съблюдаване на историческата точност в костюмите, са едно от нововъведенията на драматурга Юго. ↑

[2] *Ракан* — френски придворен поет от XVII в., автор на галантни поеми и пасторали. ↑

[3] ... сравняват го със „Сид“. — Постановката на трагикомедията „Сид“ от Корней (1626), около която възниква бурна полемика, се превръща в събитие в културния живот на Франция от това време. ↑

СЦЕНА ВТОРА

Марион, после Дидие.

МАРИОН (*сама, затваря вратата, през която е излязъл Саверни*)

Върви! Очаквам тук Дидие...

(Бие полунощ.)

И тъй, среднощ е!

(След като е отброила ударите.)

Дванайсет вече би — и да го няма още?

(Излиза на балкона и поглежда към улицата.)

Не!

(Връща се и ядосана се отпуца в креслото.)

Закъснява.

Един млад човек се появява зад перилото на балкона, прескача го пъргаво, влиза, оставя върху фотьойла плаща си и къса шпага. Облечен е по последна мода, цял в черно. Обут е в ботуши. Прави крачка, спира се и наблюдава няколко мига Марион, която е с притворени очи

МАРИОН (*вдига внезапно очи, с радост*)

Ах!

(С укор.)

Скучаех тук до смърт,
докато чаках вас...

ДИДИЕ (*замислено*)

Боях се този път.

МАРИОН(*обидена*)

Мосю!

ДИДИЕ (*без да обръща внимание на това*)

Пристигайки до тази ваша къща,
почувствах горка скръб, без жал да ме обгръща,
горчива скръб по вас... Отритнатият аз,
преди да се кача, си мислех тъй за вас:
Там, в добродетели, в света на красотата,
тя, ангел от лъчи, разпръсва тъмнината.
Чаровно същество, край чийто светъл път
ще трябва людете в молитви да лежат.
А кой съм аз? Уви! Защо пълзя край пътя —
потока от лъчи по него да размътя?
И тази лилия защо мърся с уста?
Защо да покваря такава чистота?
И тъй като пред мен тя си разкри душата
и стана по-добра, по-чиста и по-свята,
да стана ли крадец на любовта към мен,
да вляза като ноц в сияйния й ден?

МАРИОН (*настрани*)

Свещени текстове май трябва да са тия?
Да не е хугенот?

ДИДИЕ

Но сладката магия
на вашите слова и нежния ви глас

прогони моя страх, доведе ме при вас.

МАРИОН

Как! Чухте моя глас? Я виж ти! Дявол знае...

ДИДИЕ

А с него и друг глас.

МАРИОН (живо)

Гласът на Роза! Тя е
със силен говор, груб... Понякога по звук
напомня мъжки глас... Но тъй като сте тук,
достатъчно ми е... Тук, моля ви, седнете!

(Посочва му място до себе си.)

ДИДИЕ

О, не! В нозете ви!

(Сяда на една табуретка в нозете на Марион и я гледа няколко мига в нямо съзерцание.)

Добре ме разберете:

Наричам се Дидие... Подхвърлено дете,
без майка и баща... Оставили ме те
пред църква някаква... Старица милостива
ме взела в своя дом... От майка по-грижлива,
възпита ме съвсем по християнски тя —
след туй, умирайки, ми всичко завеща.
Тъй наследих почти хиляда ливри рента.
Двайсетгодишен, сам — все страдам до момента.
Пътувах. Хората до дъно опознах.
Бях на едните чужд, а другите презрях.
Страданието бе със злоба разорало
човешкото лице — туй черно огледало.
И ей ме — още млад, но вече, грях не грях,

съм стар и уморен, като един от тях.
Не искам нищо аз от този свят, защото
човек като света се е сдружил със злото.
Така живеех сам, блед, беден, уморен,
но вие тръгнахте с утеха срещу мен.
Не ви познавах аз! В Париж, през лятна вечер,
ви зърнах и дъхът ми сякаш се пресече.
И аз понякога се радвах след това
на вашите очи и вашите слова.
Боях се от любов... Побягнах... Без да зная,
че ще ви срещна пак, мой ангеле от рая,
най-последно, колеблив, но влюбен, смъртноблед,
поисках среща с вас — и бях добре приет.
От тоя миг съм ваш! Най-искрено говоря:
каквото искате, с готовност ще го сторя.
Кажете кой към вас не е коректен бил?
Ако поискате, аз бих му отмъстил
дори и да умра! От нищо не се плаша,
щом ми заплащате с една усмивка ваша!
Приятно ли ви е? Кажете ми сега!

МАРИОН (*усмихва се*)

Да, странен сте, но аз ви любя и така.

ДИДИЕ

Мен любите?... Мари, внимавайте, такива
слова пред мен тежат... Бъдете предпазлива!
Добре ли знаете какво е любовта?
В кръвта ни хлуе тя, в деня ни и в нощта;
уж не гори, а в миг огромен пламък мята
и с тоя пламък тя пречиства ни душата
и вдън сърцето ни с безумната си власт
гори останките на всяка друга страст.
Тя няма граници, надежди не познава,
самото щастие, печална, надживява...
За тази ли любов говорехте?

МАРИОН (*развълнувана*)

О, да!

ДИДИЕ

Помнете, че съм ваш и в радост, и в беда!
Мечтите ми чрез вас за миг се позлатиха.
Очите ви с лъчи нощта ми озариха.
Светът се промени... За всичко сляп и глух,
аз виждам само вас като небесен дух.
Животът ми бе пуст, намирах го ужасен,
но ето че чрез вас го виждам пак прекрасен.
Защото бях до вас, сам винаги готов,
за битки и за скръб, измъчен... Без любов!

МАРИОН

О, мой Дидие!

ДИДИЕ

Мари!

МАРИОН

Аз също ви обичам!

И също като вас до смърт ви се обричам!
И повече дори! Сърцето ми държи
на вас единствено...

ДИДИЕ (*пада на колене*)

Боя се от лъжи!

Ако сърцето ви с любов ми отговори,
щастливец като мен не ще се срещне втори.
Щастлив ще бъда аз, молитвено склонен,
пред вашите нозе... Бъдете мила с мен!

МАРИОН

За да повярвате, какво да ви призная?

ДИДИЕ

Едничко нещо!

МАРИОН

Да?

ДИДИЕ

Аз безсъмнено зная,
че сте свободна...

МАРИОН (*с тревога*)

Да!

ДИДИЕ

Но чуйте ме поне —
станете ми жена!

МАРИОН (*настрани*)

Виж ти! Защо пък не?

ДИДИЕ

И тъй?

МАРИОН

Но аз...

ДИДИЕ

Разбрах: сирак съм, без богатство.
Досадно дързък бях — това бе светотатство.
Затуй си тръгвам, сам, нещастен, без мечти.
Прости!

(Прави крачка, за да излезе, но Марион го задържа.)

МАРИОН

Дидие! Дидие! Как може тъй?

(Залива се в сълзи.)

ДИДИЕ *(връща се)*

Прости!

Но да повярвам ли?

(Приближава се към нея.)

Ти си за мен светиня!

Да сме един за друг като една родина,
едно небе!... Сам с теб щастливо бих живял!
И знам, че на това би завидял и крал!

МАРИОН
Ще бъде рай!

ДИДИЕ

И ти го искаш?

МАРИОН *(настрана)*

Не, не мога!

(Високо.)

Не мога. Никога.

(Изтръгва се от ръцете на Дидие и пада на своя фотьойл.)

ДИДИЕ *(с леден тон)*

Аз прекалих, за бога!
Но стига за това!... Ще стъпча тоя зов
на своето сърце!

МАРИОН *(настрана)*

Проклинам те, любов!

(Високо.)

Разкъсахте без жал сърцето ми... Бъдете мил, ще ви обясня...

ДИДИЕ *(студено)*

Мадам, какво четете?

(Взема книгата от масата и чете.)

„Венец на любовта!“ — Марион Дьолорм... Виж ти!

(С горчивина.)

Чиято красота над другите блести!

(Хвърля буйно книгата на земята.)

Така порочна сте, че чак ми се повдига...

МАРИОН *(трепери)*

Мосю!

ДИДИЕ

Защо ви е подобна гнусна книга?

А и защо е тук?

МАРИОН *(неуверено, свежда очи)*

Случайно...

ДИДИЕ

Слушай: ти —

с най-чистите очи, с най-нежните черти,
ти знаеш ли, Мари, Марион Дьолорм коя е?

Тя е безсрамница, но с красота сияе!
Същинска Фрина^[1], тя на всеки срещнат мъж
предлага себе си...

МАРИОН (*закрива лицето си с ръце*)
О, боже вездесъщ!

Отвън се чува шум от стъпки, звън на шпаги, виковете.

ГЛАС ОТ УЛИЦАТА
Убийство!

ДИДИЕ (*учудено*)
Що за вик и шум откъм площада!

Виковете продължават.

ГЛАС ОТ УЛИЦАТА
На помощ!

ДИДИЕ (*гледа от балкона*)
Някой там май някого напада!

*Взема своята шпага и прекрива перилата на балкона. Марион става и се затичва към него,
опитва се да го задържи за дрехата.*

МАРИОН
Дидие, любими мой... ще ви убият там!

ДИДИЕ (*скача на улицата*)
Но ще убият друг...

(Навън, на биещите се.)

Хей, спрете! Ще им дам

да разберат, мосю!

Звън на шпаги.

Насам! С гръб до стената!

Дрънчене на шпаги, шум от гласове, тропот от стъпки

МАРИОН (*от балкона, в ужас*)
Шестима срещу тях!

ГЛАС ОТ УЛИЦАТА

Това е сатаната!

Звънът на оръжие постепенно затихва, след това съвсем спира. Шум от стъпки, които се отдалечават. Дидие отново се изкачва на балкона.

ДИДИЕ (*все още зад перилата на балкона, обърнат към улицата*)

Вън от опасност сте. Вървете си сега.

САВЕРНИ (*отвън*)

Но аз не мога, без да ви подам ръка.
Без да благодаря.

ДИДИЕ (*раздразнено*)

Веднага се махнете!

И благодарности в момента ми спестете!

САВЕРНИ (*покатерва се на балкона*)

Ще ви благодаря!

ДИДИЕ

Щом няма начин друг,
благодарете ми отдолу, не оттук!

[1] *Фрина* — гръцка куртизанка, славеца се с красотата си. ↑

СЦЕНА ТРЕТА

Марион, Дидие, Саверни.

САВЕРНИ (*скача в стаята, с шпага в ръка*)
Мосю, тиранин сте — личи си туй веднага!
Спасихте ме и ме оставяте на прага...
Аз през прозореца... Бъдете мил към мен!
Да разгласят, че след като съм бил спасен,
не съм благодарил: „Маркиз“... как се зовете,
мосю?

ДИДИЕ
Дидие!

САВЕРНИ
А чий?

ДИДИЕ
Чий? Ничий... Аз видях
бандити срещу вас и ви спасих от тях.
Вървете си!

САВЕРНИ
Нима! Щях да съм мъртъв вече
под вашия балкон — ръката ви попречи.
Но да обиждате? Кълна се в своята чест:
без вас бих бил убит — бях сам, те бяха шест.
Убит! Да, шест ками срещу едничка шпага,

(Вижда Марион, която до този момент се старае да остане незабелязана.)

Това, че аз съм тук, туй май не ви помага.
Разбирам. Срещата чрез мен се провали.

Мосю.

(Настрани.)

Коя ли е?

(Приближава се до треперещата Марион и я познава... Тихо.)

О, вие сте, нали?

(Сочи Дидие.)

Това е значи той?

МАРИОН *(тихо)*

Не казвайте!

САВЕРНИ *(покланя се)*

Простете!

МАРИОН *(тихо)*

Обичам за пръв път!

ДИДИЕ *(настрани)*

Кълна се, че и в двете
очи на тоя тип зли помисли искрят!

(Събаря свещта с юмрук.)

САВЕРНИ

Съборихте свещта!

ДИДИЕ

Нас ни очаква път

и трябва да вървим — не ни остава време!

САВЕРНИ
Добре!

(Към Марион, с дълбок поклон.)

Прощавайте!

ДИДИЕ *(настрана)*
Ох, дявол да го вземе,
що за конте!

(Към Саверни.)

И тъй...

САВЕРНИ
Да, груб сте, ала аз
дължа живота си единствено на вас
и верен, предан съм... В Париж ме посетете:
маркиз Дьо Саверни, Отел дьо Нел. Помнете!

ДИДИЕ
Добре!

(Настрана.)

Как я следи! И няма капка срам!

Излизат през балкона; чува се гласът на Дидие отвън.

Натам е пътят ви, а моят е насам!

СЦЕНА ЧЕТВЪРТА

Марион, Роза.

Марион остава за миг замислена, после извиква.

МАРИОН
Хей, Роза!

Влиза Роза. Марион ѝ сочи прозореца.

Затвори!

РОЗА (*след като затваря прозореца, се връща и вижда Марион да изтрива една сълза — настрана*)
Изглежда, сякаш плаче.

(Високо.)

Дойде часът за сън.

МАРИОН
Часът за сън — туй значи,
че е дошъл за вас.

(Разпуска косите си)

Ела сега насам!

РОЗА (*разсъблича я*)
Какъв е гостът ви? Добър ли е, мадам?
Богат?

МАРИОН
Не, не!

РОЗА
Учтив?

МАРИОН
Не.

(Обръща се към Роза.)

ръката ми...
Даже не целуна

РОЗА
Нима?

МАРИОН *(замислена)*

От обич съм безумна!

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

НОВАТА СРЕЩА

БЛОА

Вратата на кръчма. Площад. В дъното се виждат разположен амфитеатрално град Блоа и кулите на храма „Свети Никола“ върху хълм, осян с къщи.

СЦЕНА ПЪРВА

Граф Дьо Гасе, маркиз Дьо Бришанто, Виконт Дьо Бушаван, кавалерът Дьо Рошбарон. Те са седнали на маси пред вратата на кръчмата. Едни пушат, други играят на зарове и пият. След това — кавалерът Дьо Монпеза и граф Дьо Вийак, после — Ланжели, след това Глашатаят и тълпата.

БРИШАНТО (*става, към Гасе, който влиза*)
Гасе!

Стискат си ръцете.

Дойде в Блоа и в полка си! Привет,

(Покланя му се.)

че мъртъв като нас ще бъдеш занапред!

(Разглежда дрехите му.)

Ах!

ГАСЕ

Моден жълт костюм, а панделката — синя!

(Кръстосва ръце и засуква мустаци.)

Наблизо е Париж, но тук като в пустиня
стоим...

БРИШАНТО

Като в Китай!

ГАСЕ

И трябва да крещиш:
жени, елате тук — далече от Париж!

БУШАВАН (*прекъсва играта*)
Как! От Париж?

РОШБАРОН (*измъква лулата си от устата*)
С какво Париж се забавлява?

ГАСЕ (*покланя се*)
Хм, нищо! Там Корней достигна висша слава!
Гиш властва, Аст е дук — и глупости безчет.
От хугенотите избиха петдесет.
Дуели... Трети път Д' Анжен с Д' Аркен се биха
и пак за глупости — на всички досадиха.
Десетият дуел на Понс и Лаварди,
защото Понс отнел жената на Сурди.
Сурди пък с Дьо Али за някоя в театър
„Дьо Мондори“... Ножан наръгал зле Лашатър —
три лоши стиха уж написал за Колте...
А Горд и Маргайан — не са назад и те.
Д' Юмиер и Дьо Гонди — кой пръв да влезе в храма...
Субизовци срещу Брисаковци — с измама
се обзаложили на куче срещу кон.
Косад и Латурнел — и те да бъдат в тон!
В дуела Латурнел бе покосен сурово.

БРИШАНТО
С дуелите Париж ще е щастлив отново!

ГАСЕ
Да, модно е.

БРИШАНТО
Любов, дуели, пиршества!

Човек би бил щастлив единствено с това.

(Прозява се.)

А тук един човек от скука ще заплаче.

(Към Гасе.)

Косад на Латурнел убиец станал значи?

ГАСЕ

Да, майстор е Косад!

(Разглежда ръкавите на Рошбарон.)

Но що пък за шега?

Това съвсем не е по модата сега.

Тъй много копчета — и сякаш позлатени.

А ленти, панделки!

БРИШАНТО

Не са ли разрешени
дуелите? Кажете за краля...

ГАСЕ

Ришельо

е бесен — мерки взе срещу такова зло.

БУШАВАН

Войната как върви?^[1]

ГАСЕ

Е, имаме утеха,
че взехме уж Фигер^[2] — но пак ни го отнеха!

(Разсъждава.)

Не, върнахме им го.

РОШБАРОН

Доволен ли поне
е кралят ни?

ГАСЕ

Той — да, но кардиналът — не!

БРИШАНТО

А как е дворът? Здрав е кралят ни навярно?

ГАСЕ

Подаграта пълзи към Ришельо коварно —
с носилка движи се.

БРИШАНТО

Какъв оригинал!
Аз произнасям „крал“, той казва „кардинал“!

ГАСЕ

По модата.

БУШАВАН

И тъй: май нищо ново няма?

ГАСЕ

Как! Има новина и при това голяма.
Два месеца Париж е развълнуван цял.
Избягала ли е, това не е разбрал...

БРИШАНТО

Коя?

ГАСЕ

Марион Дьолорм, най-сладката сред ония
красавици в Париж...

БРИШАНТО (*с тайнствен вид*)

А аз ще ти откроя,
че тя е тук.

ГАСЕ

В Блоа?

БРИШАНТО

Инкогнито.

ГАСЕ (*вдига ръце*)

Защо?

Марион? Що за шеги, любезни Бришанто?
Тя тук? Кралицата на цялата ни мода?
Париж, Блоа са днес два пълни антипода.
Я вижте: грозното до старото личи!

(Показва кулата на храма „Свети Никола“.)

Камбанарията — тъй жалко там стърчи!

РОШБАРОН

Така е.

БРИШАНТО

Саверни е проумял къде е.
С един любовник тя щастливо тук живее.
Той от разбойници избавил Саверни,
от техните ками и нощни ругатни —
да плащат своя дълг, но с негови монети,

с часовника му те да мерят часовете.

ГАСЕ

Виж ти история!

РОШБАРОН (*на Бришанто*)

И го твърдите днес?

БРИШАНТО

Както че в моя герб безаните^[3] са шест!
Както, че Саверни навред сега се скита
и за спасителя си непрестанно пита.

БУШАВАН

Не пита ли Марион?

БРИШАНТО

Марион ли? От дома
изчезнала е тя — като че вдън земя.

Марион и Дидие прекосяват бавно дъното на сцената, без да бъдат забелязани от разговарящите, и влизат през малка вратичка в една от страничните къщи.

ГАСЕ

Човек да дойде чак в Блоа, за да узнае,
че не в Париж, а тук, в провинцията тя е.

Влизат Дьо Вийак и Дьо Монпеза, говорят високо и спорят.

ВИЙАК

Аз казвам твърдо не!

МОНПЕЗА

Аз — да! И ти недей...

ВИЙАК

Корней не е добър!

МОНПЕЗА

Да казваш за Корней
това? За автора на „Сид“ и на „Мелита“?

ВИЙАК

„Мелита“ да, но „Сид“... Е, тя е знаменита,
ала Корней след „Сид“ от зле по-зле върви,
а пък и другите са същите, уви!
Онази „Дворцова галерия“ добра е,
„Мелита“ — да, но „Сид“ — не може да се трае.

ГАСЕ (на Монпеза)

Какъв сте сдържан!

МОНПЕЗА

„Сид“ е чудо!

ВИЙАК

„Сид“ е лош!

За него Скюдери не дава пукнат грош^[4].

И що за стил! Какви чудатости са тия?

Естественост у тях не мога да открия.

Нарича с името му всяко нещо той.^[5]

А „Сид“, ха-ха, каква досада, боже мой!

Героят сключва брак — нима това е драма?

„Пирам“ и „Брадамант“ — Корней такива няма^[6]

Затуй възторгът ви е май неоправдан!

РОШБАРОН (на Монпеза)

Чети „Великият последен Сюлейман“,

написан от Мере^[7] — той е прочут и славен.

Но „Сид“?

ВИЙАК

Да, Пиер Корней е дързък и тщеславен
Нима ще се сравни с Гомбо и Боаробер?
Със Шаплен, Мере, със Серизе, Абер?
Как би се чувствал той с Фаре, Жири, Малвил?
Със Шеризи, Дюри, Колте и Гомервил?
С Академиците?^[8]

БРИШАНТО (*смее се снизходително и повдига рамене*)

Така е, няма как!
И иска да твори край всички тях? Глупак!
След Теофил? Гарние?^[9] И той да съчинява!
И след Арди?^[10] Глупак! Така ли лесно става?
Подобни гении! И ще оставят те
за него нещичко — и той да порасте!
Добре е, че Шаплен го смъкна от Парнас!^[11]

РОШБАРОН

Корней е жалък!

БУШАВАН

Но епископът на Грас —
Годо, твърди, че бил немалко духовит.

МОНПЕЗА

Е, да!

ВИЙАК

Да бе творец от по-различен вид!
Та Аристотел е посочил и метода^[12]...

ГАСЕ

Но, господа, Корней е в тоя миг на мода!
Той замени Гарние, тъй както в наши дни
успешно шапката с филц кепето смени.

МОНПЕЗА

И шапките от филц, а и Корней почитам!

ГАСЕ (*на Монпеза*)
Далеч отиваш.

(*На Вийак.*)

Е, Гарние аз предпочитам,
но тача и Корней.

ВИЙАК

Съгласен съм!

РОШБАРОН

И аз!

Цена такъв младеж — добре, че е сред нас!

БРИШАНТО

Корней по произход не е и знатен много?

РОШБАРОН

Хм, името дъхти на буржоа, ей богу!

БУШАВАН

Баща му май е бил нищожен адвокат —
печелил е по грош от всеки чужд дукат.

Влиза Ланжели, отива и сяда сам на една маса, мълчалив и самотен. Облечен е в черно кадифе със златисти отблясъци.

ВИЙАК

Ако Корней у вас събужда чисто чувство,
трагикомедиите са истинско изкуство.
Театърът умря без въздух и простор,
откакто Ришельо...

ГАСЕ (*гледа Ланжели накриво*)

Кажете, монсеньор,
но без да викате!

БРИШАНТО

Е, стига с кардинала!
Бойци, хазна и власт съдбата му е дала.
Той, пълен господар на всичко в тоя миг,
държи под катинар и нашия език.

БУШАВАН

Смърт! Смърт на Ришельо! С усмивка той убива.
С червена мантия след туй кръвта прикрива.

РОШБАРОН

Къде е кралят ни?

БРИШАНТО

Народът през нощта
върви в посоката, където е свещта:
свещта е той, фенер е кралят... Свещта свети,
защото пази я фенер от ветровете.

БУШАВАН

Дано да дойде ден да угасим свещта,
и то чрез вятъра от шпаги през нощта.

РОШБАРОН

Да мислят като мен за него всички...

БРИШАНТО

Ние
ще сключим здрав съюз...

(Към Бушаван.)

Виконте мой, а вие?

БУШАВАН

Ще падна с удара известен на Жарнак!^[13]

ЛАНЖЕЛИ (*става, със зловещ глас*)

Как! Заговор? Ехей, помнете Марийак!^[14]

*Всички изтръпват, обръщат се и ужасени мълчат, впили очи в Ланжели, който мълчаливо
сяда отново.*

ВИЙАК (*отвежда Монпеца встрани*)

Когато за Корней ти с мен се запрепира,

бе доста грубоват, което ме шокира.

Две думи бих желал да кажа на свой ред
на теб...

МОНПЕЗА

Със шпага?

ВИЙАК

Да.

МОНПЕЗА

Или пък с пистолет?

ВИЙАК

И с двете...

МОНПЕЗА (*улавя го за ръката*)

Местенце да търсим с вас...

ЛАНЖЕЛИ (*става*)

Простете,
дуелче ли? За граф Бутвил си припомнете!^[15]

*Отново смут сред присъстващите, Вийак и Монпеза се отдалечават с приковани върху
Ланжели погледи.*

РОШБАРОН

Кой е дошъл при нас във черно? Някой луд?

ЛАНЖЕЛИ

О, аз съм, Ланжели, самият кралски шут.

БРИШАНТО (*смее се*)

Разбирам чак сега защо е тъжен кралят.

БУШАВАН

Забавен шут, затуй държи го кардиналт!

ЛАНЖЕЛИ (*прав*)

По-тихо! Ришельо по сила е такъв,

че лее с лекота потоци чужда кръв.

С червена мантия я скрива, както зная,

и край!

Мълчание.

ГАСЕ

Ох, дяволът!

РОШБАРОН

Решавам да си трая.

БРИШАНТО

Плутон до тоя шут е шегаджия май!

*Нахълтва поток от хора, които прииждат от улиците, от къщите и изпъват площада.
Сред тях Глашатай на кон с четирима прислужници от кметството в ливреи, от които един
свири на рог, а друг бие барабан.*

ГАСЕ

Отгдет са тия тук? И тоя глашатай?
Какви ли глупости сега ще ни заниже?

БРИШАНТО (*към един фокусник, който се е смесил с тълпата и носи на гърба си маймунка*)

Кажете, друже, кой за двама ви се грижи?

МОНПЕЗА (*на Рошбарон*)

Я виж: четирите валета са пред вас!

(Посочва четирите момчета в ливреи.)

Поне едно от тях са грабнали от нас.

ГЛАШАТАЯТ (*с гъгнив глас*)

Мълчете, граждани!

БРИШАНТО (*тихо, на Гасе*)

Какъв глупак в тълпата!

Гласът му през носа свисти, не през устата.

ГЛАШАТАЯТ

„По милост божия, Луи...“

БУШАВАН (*тихо на Бришанто*)

Туй е изпял

с бурбонска лилия самият кардинал!

ЛАНЖЕЛИ

Но замълчете!

ГЛАШАТАЯТ (*продължава*)

„... крал на Франция, Навара...“

БРИШАНТО (*тихо на Бушаван*)

Виж титла! Ришельо ласкае господаря.

ГЛАШАТАЯТ (*продължава*)

„На всички слушащи сърдечен наш привет!

(*Покланя се.*)

С благоразумие, от месеци наред,
желаем свършека на всичките дуели,
но дуелистите са все безумно смели,
загуй дуелите безспирно се множат
и съобщаваме на всички тоя път,
че всеки дуелист зле ще накажем ние.
Който остане жив, пак няма да се скрие.
Помнете: указът е справедлив и твърд —
за знатен или не едно отсъжда: смърт!
За да привършим с туй явление тревожно,
помилване от нас ще бъде невъзможно!
Тъй разпореждаме — Луи и Ришельо!“

Негодование сред благородниците.

БРИШАНТО

И нас като крадци! Виж ти какво било!

БУШАВАН

Нас да ни бесят? Кой е тоя град, където
за благородници готово е въжето?

ГЛАШАТАЯТ (*продължава*)

„И всеки, за да е подробно запознат,
сложете указа на градския площад!“

*Двама слуги на кметството окачват голяма дъска с указа на едно желязо, стърчащо на
стената вдясно.*

ГАСЕ

Отлично! Указът е вместо нас обесен.

БУШАВАН (*поклаща недоволно глава*)

Той чака автора, изпял го като песен.

Глашатаят излиза. Народът се оттегля.

Влиза Саверни. Свечерява се.

[1] *Войната как върви?* — Става дума за *Тридесетгодишната война* (1618–1648), противопоставила протестантските и католическите князе в Германия. През 1635 г. участие във войната взема и Франция. ↑

[2] *... взехме уж Фигер...* — Френското название на испанската крепост Фигерас, построена в близост до границата с Франция, за да охранява Испания от набезите на френските крале от север. ↑

[3] *Безан* — в хералдиката златен или сребърен диск на герб. ↑

[4] *За него Скъдери не дава пукнат грош.* — *Жорж дьо Скъдери* (1601–1667), второстепенен писател и драматург; безуспешно се опитвал да съперничи на младия Корней. ↑

[5] *Нарича с името му всяко нещо той.* — Поетиката на класицизма налагала да се избягва откритото назоваване на всекидневните „низки“ предмети и явления и те да се заменят с описателни изрази. ↑

[6] *„Пирам“* и *„Брадамант“* — *Корней* такива няма. — Става дума за *„Пирам и Тисба“* (1617) — трагедия от Теофил дьо Вио, и за *„Брадамант“* (1580) — трагедия от Робер Гарние, един от предшествениците на класицизма. ↑

[7] *Жан дьо Мере* — драматург от XVII в., предшественик на Корней; един от създателите на френската класицистична трагедия. ↑

[8] *Нима ще се сравни... с академиците?* — За да постави литературата и театъра в услуга на своята политика, през 1629 г. Ришельо основава Френската академия, намираща се изцяло под негов контрол. Състояща се от второстепенни, но предани на всесилния министър писатели, Академията бързо се превръща в институция, насаждаща угодничество и догматизъм в изкуството. ↑

[9] *След Теофил? Гарние?* — Вж. бел. 22. ↑

[10] *Александър Арди* (1570–1632) — плодовит драматург, автор на трагедии, трагикомедии и пасторали. ↑

[11] *Добре е, че Шаплен го смъкна от Парнас* — *Жан Шаплен* (1595–1674), френски поет, осмян от Боало и Волтер. Известен с това, че е оставил отрицателен отзив за „Сид“. ↑

[12] *Та Аристотел е посочил и метода...* — В основата на догматичните правила на класицизма залегнала „Поетиката“ на Аристотел. ↑

[13] *Ще падна с удара известен на Жарнак!* — *Барон Дьо Жарнак*, живял през XVI в.; в прочутия дуел с Франсоа Дьо Вивон го победил с ненадеен, но почтен удар в пресеца (отгук и изразът „удар на Жарнак“). ↑

[14] *Ехей, помнете Марийак!* — *Маршал Луи дьо Марийак*, екзекутиран през 1632 г. за участие в заговора срещу Ришельо, организиран от майката и брата на краля. ↑

[15] *За граф Бутвил си припомнете!* — Ришельо забранил под страх от смъртно наказание дуелите, като обявил, че благородниците са длъжни да проливат кръвта си само в служба на краля. Пренебрегвайки забраната, през 1627 г. Франсоа дьо Монморанси, сеньор Дьо Бутвил се бил на дуел на кралския площад в Париж, за което бил екзекутиран. ↑

СЦЕНА ВТОРА

Същите. Маркиз Дьо Саверни.

БРИШАНТО (*отива към Саверни*)

Мой скъпи Саверни, все още дириш ти човека, който те със шпага защити?

САВЕРНИ

Претърсих, но Марион, младежът и крадците ги няма никъде... май вдън земя са скрити... И всичко засега изчезна като сън.

БРИШАНТО

Все пак видял си го и след дуела вън, след като шайката е трябвало да бяга?

САВЕРНИ

Не! След това свещта той угаси веднага.

ГАСЕ

Хм, странно!

БРИШАНТО

Но нима не би го разпознал при среща?

САВЕРНИ

Не, не съм лицето му видял.

БРИШАНТО

А името?

САВЕРНИ

Дидие.

РОШБАРОН

Не би могло да бъде
на благородник.

САВЕРНИ

Да, но ако точно съдим,
мнозина са по род по-славни, ала кой
се слави със сърце, каквото има той?
Бях сам със шест крадци, Марион и този скромнен
герой. Той ме спаси. Дългът ми е огромен,
но аз ще го платя. Заклевам се сега —
със всичката си кръв!

ВИЙАК

Маркизе, откога
си плащате дълга?

САВЕРНИ (гордо)

Повтарям!... Ще потрета:
с кръвта си плащам, тя е моята монета!

Вече е съвсем тъмно. Прозорците на града светват един след друг. Влиза човек, който пали фенерите, запалва фенера над указа и излиза. Малката врата, през която са влезли Марион и Дидие, се отваря. Дидие излиза, върви бавно, дълбоко замислен, скръстил ръце на гърдите си.

СЦЕНА ТРЕТА

Същите. Дидие.

ДИДИЕ (*приближава се бавно към дъното; без да го забележат другите*)

Маркиз Дьо Саверни! Къде ли се укри
тоя надут глупак, зазяпал се в Мари?
Ще му платя!

БУШАВАН (*на Саверни, който разговаря с Бришанто*)
Маркиз Дьо Саверни!

ДИДИЕ (*настрани*)

Така ли?

С бавни крачки приближава, вторачил поглед в благородниците, и се настанява на една маса под фенера, който осветява указа, на няколко крачки от Ланжели, който е все така неподвижен и безмълвен.

БУШАВАН (*към Саверни, който се обръща*)
Видя ли указа?

САВЕРНИ

Кой?

БУШАВАН

Който са издали

срещу дуелите?

САВЕРНИ

Чудесно.

БРИШАНТО

Но сега
заплашва ни въже!

САВЕРНИ
Че как тъй! Никога!
Да бесят измета!

БРИШАНТО (*сочи му указа*)
Иди и сам, полека
го прочети, ей там!

САВЕРНИ (*забелязва Дидие*)
Не, този хапльо нека
го стори вместо мен!

(На Дидие, повишава глас.)

Хей, указ току-що
издали са...

(На Бришанто.)

Той глух е май че, Бришанто!

ДИДИЕ (*без да сваля очи от него, повдига бавно глава*)
На мен ли казвате?

САВЕРНИ
Да, да! Прочетете
какво са писали — над вас фенерът свети!

ДИДИЕ
Аз?

САВЕРНИ
Или буквите не знаете добре?

ДИДИЕ (*става*)

За всеки дуелист — бесилка... Ще умре —
какъвто да е той.

САВЕРНИ

Как лъжете безбожно!

За нас такава смърт — това не е възможно,
защото този свят е наш за цял живот...
Да бесят, но не нас, а простия народ!

(*Към благородниците.*)

Нахалник!

(*Към Дидие подигравателно.*)

Миличък, май твърде зле четете?
А може би дори сте късоглед... Свалете
си шапката, така по-лесно се чете.

ДИДИЕ (*катурва масата пред себе си*)
Що за слова са туй — обидиха ме те!
Прочетох указа и ще ме наградите.
С главата и кръвта сега ще ми платите!

САВЕРНИ (*усмихва се*)

Туй поведение съвсем не е сюрприз:
надуших аз плебей, а той пък в мен — маркиз!

ДИДИЕ

Плебей в дуел с маркиз!... Маркизе, интересно
ще бъде, ако с вас кръвта си смесим честно!

САВЕРНИ (*отново сериозен*)

Не слагате ли край на земните си дни?

Наричам се Гаспар, маркиз Дьо Саверни.

ДИДИЕ

Е, и какво?

САВЕРНИ (*хладно*)

Избрах си секундант: това е граф Дьо Гасе — светът като почтен го знае; и втори: Дьо Вийак — наследник по закон е на рода Фьовад — роднина с Д'Обюсон. А вие кой сте?

ДИДИЕ

Аз? Това не ви засяга!

Подхвърлено дете — намерен съм пред прага на църква някаква... И нямам име аз, но също бих пролял кръвта си както вас.

САВЕРНИ

Но случаят все пак не ми изглежда странен! Подхвърленият син е често на дворянин, макар че може би... Плебей да възвисиш е по-добре, вместо маркиз да унижиш. И тъй, кога?

ДИДИЕ

Сега!

САВЕРНИ

Добре, както решите, но ако титлата сега си присвоите.

ДИДИЕ

Хей, шпага!

САВЕРНИ

Я го виж! И шпага нямам той!

Така ще бъде взет за дявол знае кой.

(Предлага на Дидие собствената си шпага.)

Не искате ли? Тя отлично ще ви пази.

Ланжели става, изтегля своята шпага и я подава на Дидие.

ЛАНЖЕЛИ

Вземете моята! За глупост като тази
е най-добре от шут — ще бъде чест за мен!

(Насмешливо.)

В замяна бих желал да бъда награден
с едно парче въже от вашето бесило!^[1]

ДИДИЕ *(взема шпагата, с горчивина)*
Да бъде!

(На маркиза.)

Господи, добрия ти помилуй!

БРИШАНТО *(скача от радост)*
Ура! Дуел!

САВЕРНИ *(на Дидие)*
Къде ще бъдем?

ДИДИЕ

тук, под фенера!

Ами да —

ГАСЕ

Не, недейте, господа!
Фенерът тук е слаб — свещта му едва мига.

ДИДИЕ

Да боцна гърлото и тази свещ ми стига!

САВЕРНИ

Отлично!

ВИЙАК

Тъмно е.

ДИДИЕ

Не! Шпагите в нощта
като две мълнии ще блеснат под свещта.
Маркизе!

Двамата свалят плащовете си, махват с шапките си за поздрав и ги захвърлят зад гърбовете си. После изтеглят шпагите си.

САВЕРНИ

Ваш слуга!

ДИДИЕ

Започваме, пази се!

Кръстосват шпаги и се дуелират мълчливо и ожесточено. Изведнъж малката врата се открехва и се появява Марион в бяла дреха.

[1] ... да бъда награден с едно парче въже от вашето бесило! — Съществувало народно поверие, че парче от въжетото на обесения носи щастие. ↑

СЦЕНА ЧЕТВЪРТА

Същите, Марион.

МАРИОН
Ох, що за шум!

(Забелязва Дидие под фенера.)

Дидие!

(Към биещите се.)

Защо?

Те продължават.

Дидие! Маркизе!

САВЕРНИ
Коя е тази тук?

ДИДИЕ (обръща се)
О, боже!

БУШАВАН (*притичва към Саверни*)
Страшен миг!
Чух стражи да търчат след тоз далечен вик.
Със шпаги са в ръце и всяка шпага свети.

Влизат стражите с факли.

БРИШАНТО (*на Саверни*)
Падни! Уж си умрял.

САВЕРНИ (*пада*)

Ах!

(*На Бришанто.*)

Камъни проклети!

Дидие, мислейки, че го е убил, се спира.

НАЧАЛНИК СТРАЖА
По кралска заповед!

БРИШАНТО (*към благородниците*)
Маркизът е в беда —
затуй да го спасим!

Благородниците обкръжават Саверни.

НАЧАЛНИК СТРАЖА
Хе! Спрете, господа!
Дуел под указа! Я виж ти куриози!

(*Към Дидие.*)

Предайте се, мосю!

Стражата хваща и обезоръжава Дидие, който е останал сам.

НАЧАЛНИК СТРАЖАТА (*посочва Саверни, който е легнал на земята и е наобиколен от благородниците*)
А как се казва този,
който лежи?

БРИШАНТО

Гаспар, маркиз Дьо Саверни!

Убит е.

НАЧАЛНИК СТРАЖАТА

Хубав край на земните му дни!

По-зла ще е смъртта на този от смъртта му.

МАРИОН (уплашено)

Какво говори той?

НАЧАЛНИК СТРАЖАТА (към Дидие)

Ще вземем този само!

Вървете!

Стражите отвеждат Дидие на едната страна, благородниците отнасят Саверни на другата.

ДИДИЕ (на Марион, вцепенена от ужас)

По-добре ме забрави, Мари!

Прощавай!

Излизат.

СЦЕНА ПЕТА

Марион, Ланжели.

МАРИОН (*тича след Дидие, за да го задържи*)

О, Дидие, така не говори!
Да те забравя ли?

Стражите я отблъскват; тя се връща към Ланжели отчаяна.

Смъртта го застрашава.
Какво е сторил той? Защо да го забравя?

ЛАНЖЕЛИ (*улавя я за ръка и мълчаливо я води към табелата с
указа*)

Четете!

МАРИОН (*чете и се отдръпва ужасена*)

Боже! Смърт! Ще го убият... Май
с вика си причиних ужасния му край.
За помощ изкрещях — това желяех само,
но с този вик сама повиках тук смъртта му.
Как тъй? Един дуел! Нима е грях голям?

(На Ланжели.)

Ще го осъдят ли?

ЛАНЖЕЛИ

И още как, мадам!

МАРИОН

Той ще избяга...

ЛАНЖЕЛИ

О, висока е стената!

МАРИОН

Но в мен нали все пак едничка е вината?
Мең, боже, накажи!

(На Ланжели.)

Защото той за мен
е всичко в тоя свят и слънце в моя ден!
О, господи! Затвор! И смърт след страшни мъки!

ЛАНЖЕЛИ

Ако поискат те...

МАРИОН

Аз имам препоръки
за среща с краля... Той е милосърден крал.

ЛАНЖЕЛИ

Да, по-различен е от своя кардинал!

МАРИОН *(объркана)*

Но дайте ми съвет!

ЛАНЖЕЛИ

О, бих го дал с охота!
Но той ще стигне май до своята Голгота.

МАРИОН

Ужасно е това!

(На Ланжели.)

От вас появява студ.
Но кой сте вие?

ЛАНЖЕЛИ

Аз? Самият кралски шут.

МАРИОН

Дидие, нечестна съм и подла вдън душата!
Но туй, което е възможно за жената,
ще го направя... Аз те следвам!

(Тръгва в онази посока, в която са отвели Дидие.)

ЛАНЖЕЛИ (сам)

На къде?

(Вдига шапката си, оставена на земята от Дидие.)

Те, те са шутове... Не аз! Отде-наде?

(Излиза)

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

КОМЕДИЯТА

ЗАМЪКЪТ НАНЖИ

Парк в стил „Анри IV“. В дъното върху едно възвишение се вижда замъкът Нанжи — новият и стария: Стария — кула със сводове и кулички; новият — висока тухлена сграда с ъгли от дялан камък, с остър покрив. Главната врата на стария замък е обвита в черно и отдалеч на нея се откроява щит с гербовете на фамилията Дьо Нанжи и Дьо Саверни.

СЦЕНА ПЪРВА

Дьо Лафема с костюм на висш съдебен служител от онова време, маркиз Дьо Саверни, облечен като офицер от Анжуйския полк, с перука, черни мустаци и превръзка на окото.

ЛАФЕМА

И тъй: видели сте как в смъртна схватка влизат?

САВЕРНИ (*засуква мустаци*)

Дьо Саверни бе мой добър другар. Маркизът умря.

ЛАФЕМА

Маркизът ли?

САВЕРНИ

Наистина умря.

Видях как шпагата умело се провря през дрехите му, тя просъска като жива и в черния му дроб видях да се забива; там, както знаете, създава се кръвта, затуй ужасно бе, когато бликна тя,

ЛАФЕМА

Умря от удара?

САВЕРНИ

Почти. Той малко страда.

В бълнуване след туй видях го да изпада, дойдоха спазмите, за миг се вцепени и тъй се раздели със земните си дни.

ЛАФЕМА

Проклятие!

САВЕРНИ

Поне се изясни за мене:
кръвта тече и вън от вратните ни вени!
Да се глоби Пеке — че за да разбере
какво е черен дроб, той живо псе дере^[1]

ЛАФЕМА

Та значи е умрял?

САВЕРНИ

Да, да, и безвъзвратно!

ЛАФЕМА

Но впрочем вие сте млад лекар вероятно?

САВЕРНИ

Не!

ЛАФЕМА

Но сте учили преди години?

САВЕРНИ

Да.

По Аристотел.

ЛАФЕМА

Туй няма е за беда?

САВЕРНИ

Признавам искрено, че ме привлича злото!
То ми харесва... Зъл съм затова, защото
убивам с луд възторг. Двайсетгодишен бях —
войник ли, лекар ли да стана? И избрах
след време шпагата... Е, малко по-опасно,
но бързо към целта. Тогава исках страстно
да съм актьор, поет, дресьор на мечки — мен

ми се похапваше през всеки божи ден.
Със всичко се простих!

ЛАФЕМА

Но малко ли поети
сте изучавали заради стиховете?

САВЕРНИ

По Аристотел!

ЛАФЕМА

Тъй! Маркизът ви е дал
приятелството си?

САВЕРНИ

Бях само прост капрал,
маркизът — офицер...

ЛАФЕМА

Така!

САВЕРНИ

Преди година
попаднах в тоя полк по простата причина —
в дар на маркиза там ме прати Дьо Косад:
подарък беден, но щом няма по-богат?
Получих скоро чин. Мустакът ми е черен
като на другите... И при това съм верен!

ЛАФЕМА

И с тази тъжна вест дойдохте току-що:
да знае чичото?

САВЕРНИ

Дойдохме с Бришанто
да донесем трупа... За жалост, тъй излиза,
че с подходящ гуляй ще погребем маркиза.

ЛАФЕМА

Как старият маркиз Нанжи прие смъртта
на своя племенник?

САВЕРНИ

Не го преви скръбта.

ЛАФЕМА

Обичаше ли го?

САВЕРНИ

Понеже бе бездетен
като живота си! Той беше цял уплетен
от мисли и мечти по тоя млад герой,
макар че пет лета не бе го виждал той.

В дъното минава старият маркиз Дьо Нанжи. С бели коси, бледо лице, скръстени на гърдите ръце. Облечен е по модата от времето на Анри IV. Дълбок траур, герб и лента на ордена на Светия дух^[2]. Върви бавно. Девет стражи в траурно облекло, с алебарди на дясното рамо и мускети на лявото го следват в три редици на известно разстояние — те спират, когато той спира, и вървят, когато той върви.

ЛАФЕМА (*гледа го как минава*)

Нещастник!

(Отива в дъното на сцената и изпраца с поглед маркиза.)

САВЕРНИ (*настрани*)

Чичо!

Влиза Бришанто и се приближава до Саверни.

[1] *Да се глоби Пеке... той живо псе дере.* — Жан Пеке (1622–1674), френски лекар и анатом, занимавал се действително с

вивисекция, Юго допуска неточност — през 1638 г., когато се развива действието, Пеке е бил едва на шестнадесет години. ↑

[2] *Орден на Светия дух* — рицарски орден, учреден във Франция от Анри III през 1578 г. ↑

СЦЕНА ВТОРА

Същите, Бришанто.

БРИШАНТО

Шшт! Две думички, маркизе!

(Смее се.)

Откакто е мъртвец, как прелестно държи се!

САВЕРНИ *(тихо, сочи му маркиза, който минава!)*

Погледай, Бришанто! Заради теб без жал

излъгах стареца, че вече съм умрял.

От тази скръб защо не го спасим веднага?

БРИШАНТО

Не, тъжният му вид в момента ни помага.

Пред всички в сълзи цял да бъде той облят,

защото те са част от твоя маскарад.

САВЕРНИ

Ох, чичо!

БРИШАНТО

Скоро той ще те съзре отново.

САВЕРНИ

Тогаво радостта ще го срази сурово —

не би я издържал!

БРИШАНТО

Сам знаеш, грях не грях,
но нужно е това!

САВЕРНИ

А този горък смях,
мълчанието му, плача му... Как целува
ковчегата!

БРИШАНТО

В който труп съвсем не съществува.

САВЕРНИ

Но моят труп, уви, в сърцето му е скрит.
Там е трупът ми, там!

ЛАФЕМА (*връща се*)

От мъка е убит!
Той сякаш се руши, измъчва се безмерно!

БРИШАНТО (*тихо на Саверни*)

Какъв е този тук със скръбен вид и в черно?

САВЕРНИ (*дава си вид, че не знае*)

Приятел в замъка...

БРИШАНТО (*тихо*)

Дано да разбереш,
че гарванът така се спуска върху леш.
Я виж го как мълчи — край него ще успее
и мъдрият Сократ дори да полудее.

*Влиза маркиз Дьо Нанжи, отново дълбоко замислен. Пристъпва бавно, сякаш не забелязва
никого, и сяда на пейката.*

СЦЕНА ТРЕТА

Същите, маркиз Дьо Нанжи.

ЛАФЕМА (*отива към стария маркиз*)
Страхотна загуба, маркизе! Знам, това
бе рядък племенник — над вашата глава
би бдял през старостта... Аз също съм потресен.
Красив бе, млад и с нрав наистина чудесен!
Бе сдържан с дамите, пред бога бе смирен,
бе мъдър в думите, в делата си — почтен.
Той беше свършен и със сърне готово
за жертва.

Старият маркиз закрива лицето си с ръце.

САВЕРНИ (*тихо, на Бришанто*)
Дяволът чете надгробно слово.
От тия му хвалби по-тъжен става той.
Я ти ме очерни — така го успокой!

БРИШАНТО (*на Лафема*)
Съвсем не е така! За този мой покоен
другар ще ви река — не бе съвсем достоен!
Бе прекалено зъл, макар и да бе пръв
по храброст, но човек на двайсет е такъв.
Съдбата с тази смърт му заплати злоещо.

ЛАФЕМА
Дуелът? Що за грях? И що за срамно нещо?

(На Бришанто, сочи присмехулно шпагата му.)

А сам сте офицер?

БРИШАНТО (*със същия тон, сочи перуката на Лафема*)
А вие — съдия!

САВЕРНИ (*тихо на Бришанто*)
Чудесно!

БРИШАНТО
С греховце от всякаква боя!
Е да, той влизаше понякога и в храма
не от смирение, а да се срещне с дама.
Той бе развратен тип, нахален като шут.

САВЕРНИ (*тихо*)
Добре!

БРИШАНТО
Началникът го смяташе за луд.
А красотата му — тя мина и замина.
Да! Над окото си той имаше цицина.
Бе куц, почервенял и гърбав при това.

САВЕРНИ (*тихо*)
Спри!

БРИШАНТО
И не вдигаше от картите глава!
Да, той би проиграл душата си, живота
и благородството — навярно и имота.
Прахосник беше той, на страстите си роб.

САВЕРНИ (*дърпа го за ръкава, тихо*)
Добре го утеши, и то пред моя гроб!

ЛАФЕМА (*на Бришанто*)
Приятел ви е бил — защо го безчестите?

БРИШАНТО (*сочи Саверни*)
Попитайте го!

САВЕРНИ

Мен? Отде-наде? Грешите.

ЛАФЕМА (*ласкаво, на стария маркиз*)
Повярвайте, сеньор, за вас ще отмъстим —
убиеца под ключ за бесене държим!
Да, работата му май спукана е значи!

(На Бришанто и Саверни.)

Знам, че дуелите маркизът свято тачи,
че никакъв закон не би му ги отнел,
но с някакъв Дидие да тръгнеш на дуел?

САВЕРНИ (*настрани*)
Дидие!

Старият маркиз, който през цялото време е останал безмълвен и неподвижен, става и излиза с бавни крачки в противоположната на страната от която е дошъл. Стражата му го следва.

ЛАФЕМА (*изтрива една сълза и го проследява с поглед*)
Наистина, съсипва го скръбта му!

ЕДИН СЛУГА (*притичва*)
Ох, монсеньор!

БРИШАНТО

Сега покой му трябва само.

СЛУГАТА

Все пак налага се да знам едно; кога

и как ще погребем...

БРИШАНТО

По-късно, не сега!

СЛУГАТА

Актьори от града нечакано дойдоха
и молят за подслон — в такава суматоха.

БРИШАНТО

Часът е зле избран, но и в подобен час
гостоприемството е дълг свещен за нас.

(Посочва един навес вляво.)

Да влязат в плевника!

СЛУГАТА *(подава му писмо)*

Писмо! Май бързо то е.

(Чете.)

„Мосю Дьо Лафема...“

ЛАФЕМА

Това писмо е мое.

БРИШАНТО *(тихо, на Саверни, който стои замислен в ъгъла)*
Да бързаме! Сега ще се приготвят те
за погребение!

(Дърпа го за ръкава.)

Сънуваш ли?

САВЕРНИ (*настрани*)

Дидие!

Излизат.

СЦЕНА ЧЕТВЪРТА

ЛАФЕМА (*сам*)

Червеният печат! Това писмо говори
за важни работи — я, я да го отворим!

(*Чете.*)

„Ваше височество, върховен съдия,
убиецът Дидие, коварната змия
избяга...“ Господи, дойдоха и бедите!
„Една жена, Дьолорм, го следва по петите!
Веднага тръгвайте! Не се бавете, не!“
Държа го, мислех си! Ох, дайте ми коне!
От двама ни един! Нима съм предполагал?
Единият умрял, а другият избягал...
Но ще го хвана аз!

(*Излиза.*)

Влиза група пътуващи актьори — мъже, жени, дена, в национални костюми. Сред тях Марион и Дидие, преоблечени като испанци; Дидие с голяма филцова шапка, загърнат в плащ.

СЦЕНА ПЕТА

Актьорите, Марион, Дидие.

СЛУГАТА (*води актьорите към плевника*)

Домът ви е насам.

Маркизът засега живее ето там!

Недейте вдига шум, бъдете по-смирени!

Покойник имаме и утре тежък ден е.

Недейте песен пя — ще ни раздразни тя,
когато мъртвият опеем през нощта.

ГРАСИЙО (*нисък и гърбав*)

По-малко ще шумим от ловните ви псета,
които лаят, щом ни зърнат силуета.

СЛУГАТА

Но фокусници те не са, любезни мой.

ТАЙБРА (*на Грасийо*)

Мълчи или ще спим под звездния безброй!

Слугата излиза.

СКАРАМУШ (*на Марион и Дидие, които до тоя момент са
стояли неподвижно встрани*)

Да поприказваме! От трупата сте вие.

Тази красавица до теб сега се крие

Любовник ли си й или си й съпруг,

не знам, но от властта укривате се тук,

понеже тази власт държа я в плен нечестно,

но впрочем всичко туй не ми е интересно...

Кажете за какво ви бива? Не се май —

ти, мургаво дете, Химена изиграй!^[1]

Марион прави реверанс.

ДИДИЕ (*възмутен, настрана*)
Какъв нахален шут! Как плещи, без да мига!

СКАРАМУШ (*на Дидие*)
Млад хвалипръцко днес съвсем не ни достига...
Заплашвай с гръмък глас, врага си вкамени,
надувай се, крачи наперен, открадни
жената на Оргон^[2], ухажвай дъщеря му!
А мавъра убий с единствен удар само!
Трагически герой! Такъв ще си почти!

ДИДИЕ
Както обичате.

СКАРАМУШ
Приказвай ми на „ти“!

(С дълбок реверанс.)

Е, самохвалко наш, привет!

ДИДИЕ (*настрана*)
Глупци проклети!

СКАРАМУШ (*на другите актьори*)
Да репетираме! Хей, супата сварете!

Всички, с изключение на Марион и Дидие, влизат в плевника.

[1] ... Химена изиграй! — Химена, героиня от трагикомедията на Корней „Сид“. ↑

[2] *Жената на Оргон* — *Елмира*, героиня от комедията на Молиер „Гартюф“ (1664); Юго допуска анахронизъм, тъй като действието на „Марион Дьолорм“ се развива много преди написването на „Гартюф“. ↑

СЦЕНА ШЕСТА

Марион, Дидие, после Грасийо, Саверни, накрая Лафема.

ДИДИЕ (*след дълго мълчание, с горчив смях*)
Мари, дълбока ли за вас е пропастта?
С мен леко ли ви е по пътя през калта?
Вървяхте все след мен. Съдбата ми попречи
на вашата съдба и я съсипва вече.
Къде сме двамата? Твърдых, че в тоя свят...

МАРИОН (*трепереща, склучва ръце*)
Упреквате ли ме?

ДИДИЕ

Да бъда прокълнат!
Да бъда и изгнан от кралските съдии,
тъй както никой друг, както не сме и ние,
ако в сърцето ми за тебе не гори
свещта на вярата и то те укори!
Тук аз се чувствам зле, душата ми — убита!
Не си ли ангел мой, надежда и защита?
Измами стражите! Оковите разби!
О, ти се спушна с мен и в ада може би!
Нима ти пленница край пленник да не стана?
С беглеца бегълка, жестоко изтерзана?
Чие сърце таи и хитрост, и любов?
Ти ме спаси от смърт, теши ме с благослов!
Аз съм обречен, лош, ти — слаба, но не крия
спаси ме от света, а и от мен самия.
Пожали клетника без знатен род и сан!
Не се ли влюби в мен, когато бях презрян?

МАРИОН (*плаче*)

Да бъда с вас — това ме прави тъй щастлива!

ДИДИЕ

О, твоят поглед скъп пак нека ме опива!
Ти, боже, пожела по моя земен път
блед ангел, демон зъл навред да ме следят!
Бъди благословен, защото милостта ти
скри демона от мен и ангела ми прати!

МАРИОН

Мой повелител сте и слънце сте за мен!

ДИДИЕ

И твой съпруг?

МАРИОН (*настрана*)

Уви!

ДИДИЕ

Усещам се блажен —
далеч от роден край, в една родина друга
да бъдеш там за мен любима и съпруга!
Съгласна ли си?

МАРИОН

Там за вас ще съм сестра!
Ще бъдете мой брат...

ДИДИЕ

Това не е игра!
Пред божия олтар ще бъда свързан с тебе.
Дай на душата ми подобен сладък жребий!
Бъди спокойна с мен — заклевам се в честта
да бдя над твоята моминска чистота!

МАРИОН (*настрана*)

Уви!

ДИДИЕ

Болеше ме от тоя шут срещу ми!
Как ви обиждаше, как ви мърсеше с думи!
Най-страшно бе това — да ви гнети без жал
тълпа от шутове след толкова печал.
Ти целомъдрено и благородно цвете
в калта, каквито са жените и мъжете!

МАРИОН

Бъдете предпазлив!

ДИДИЕ

Усетих да пламти
у мен безумен гняв — той плеци ви на „ти“
пред мен, който едва понякога го прави,
за да не би така да нарани честта ви.

МАРИОН

Живейте с тях добре, отнася се за вас,
за мен!

ДИДИЕ

Да, права си и в тоя тежък час!
Аз съм съвсем злочест, но ти ми даваш радост
и своето сърце, и цялата си младост!
Прекрасни дарове — не бих се колебал
и кралство срещу тях с готовност бих ти дал
вместо безумие и бедност за награда...
Бог теб ми подари, а аз те хвърлих в ада!
Съдбата как можа така да ни плати —
добро ли сторих аз, зло ли извърши ти?

МАРИОН

Но щастиято си дължа на вас!

ДИДИЕ (*отново помръкнал*)

Разбирам —
светата искреност в словата ти прозирам!
Под недобра звезда живея вечно сам.
Вървя, но откъде и накъде не знам!
Небето ми е в мрак. Дали ти е приятно,
не знам, но моля те: върни се пак обратно,
а мен ме остави да следвам своя път!
Когато моите нозе се уморят,
в легло от лед ще спя, но то не е за двама —
за двама ни, Мари, в леглото място няма!
Върви си!

МАРИОН

Но, Дидие, бих искала до вас
да бъда винаги... И в смъртния ви час!

ДИДИЕ

Какво желаете ти? Помни, където стъпя,
изгнание и скръб, и бедност дебнат, скъпа!
Не чувстваш ли скръбта над нас като палач,
че твоите очи ще се стопят от плач?

Марион обронва главата си в длани.

Кълна ти се: това е вярната картина
и бъдните ти дни ме карат да застина.
Върви!

МАРИОН (*избухва в плач*)

Убий ме, но така не говори!
Горко ми!

(Риде.)

Боже мой!

ДИДИЕ (*прегръща я*)

Колко сълзи, Мари!
Чуй, само за една кръвта си ще пролея!
Прави каквото щеш — за тебе ще живея!
Бъди за мен любов, възторзи и мечти!
Мари, отговори! Не ме ли чуваш ти?

(Той я настанява на пейката в моравата.)

МАРИОН (*освобождава се от прегръдките му*)
Притискате ме зле!

ДИДИЕ (*на колене, приведен към ръката ѝ*)
Такава реч убива!

МАРИОН (*усмихва се през сълзи*)
О, вие сте тъй лош!

ДИДИЕ

А вие — тъй красива!

(Сяда на пейката до нея.)

Да те целуна ли по челото сега?

Целува я по челото. Двамата седнали се гледат опиянени.

Ох, гледай ме, Мари, да, още, все така!

ГРАСИЙО (*влиза*)
Химена, викат ви, и при това припряно!

Марион бързо става. Заедно с Грасийо влиза Саверни, който се спира в дъното на сцената и внимателно гледа Марион, без да забелязва Дидие, който продължава да седи на пейката, прикрит от един храст.

САВЕРНИ (*в дъното, незабелязан, настрана*)
За бога! Пак Марион! Не е ли много странно?

(Смее се.)

Химена!

ГРАСИЙО (*на Дидие, който се кани да последва Марион*)
Стойте тук, ревнивецо лукав!
Ще ви подразня...

ДИДИЕ

Ох!

МАРИОН (*тихо, на Дидие*)
Задръжете своя гняв!

Дидие сяда отново. Марион влиза в плевника.

САВЕРНИ (*в дъното на сцената, настрани*)
С кого ли тя така по пътищата скита?
Май с онзи, който бог ми прати за защита
и който ме спаси? Дидие! Разбирам аз...

Влиза Лафема.

ЛАФЕМА (*в дрехи за път, поздравява Саверни*)
Прощавайте, мосю...

САВЕРНИ (*поздравява*)
А, ето ви и вас!
Напускате ли ни?

(Смее се.)

ЛАФЕМА

Какво пък ви разсмива?

САВЕРНИ (*смее се*)

Каква история! И колко си я бива!
Дойдоха току-що актьори и сред тях
сетете се кого с очите си видях!

ЛАФЕМА

Сред гостите ли?

САВЕРНИ

Да!

(Смее се по-силно.)

Марион Дьолорм се крие.

ЛАФЕМА (*стреснат*)

Марион Дьолорм!

ДИДИЕ (*който след пристигането им не откъсва очи от тях*)

Коя!?

(Той се полунадига от пейката.)

САВЕРНИ (*все така смеейки се*)

Я да разкажем ние
на цял Париж това! Отивате ли там?

ЛАФЕМА

Да, тази новина най-точно ще предам!
Но сигурен ли сте, че сте я разпознали?

САВЕРНИ

Да сбъркам някоя с Марион Дъолорм? Едва ли.

(Рови в джоба си.)

Ето портрета ѝ като залог блажен —
един художник я изобрази за мен.

(Подава на Лафема един медальон.)

Сравнете!

(Посочва вратата на плевника.)

В плевника тя може да се види —
като испанка там в зелен фустан отиде.

ЛАФЕМА *(гледа последователно ту портрета, ту плевника.)*
Тя е! Марион Дъолорм!

(Настрана.)

Наистина успех!

(На Саверни.)

А придружител тя има ли сред тях?

САВЕРНИ

Кълна се! Дамите, каквато тя се смята,
без придружители не скитат из страната.

ЛАФЕМА *(настрана)*

Ще сложа стражи там и би било позор,
ако не заловя фалшивия актьор.

Ще бъде заловен!

(Излиза.)

САВЕРНИ *(гледа след Лафема, който излиза)*
Извърших май голяма,
излишна глупост! Бре!

Отвежда встрани Грасийо, който до този момент е стоял в ъгъла, жестикулирайки съвсем сам и мърморейки ролята си през зъби.

Коя е тази дама?

(Посочва му вратата на плевника.)

ГРАСИЙО
Химена!

(Тържествено.)

Името на дамата не знам!

(Посочва Дидие.)

Поговорете си със спътника ѝ там!

Излиза встрани към парка.

СЦЕНА СЕДМА

Дидие, Саверни.

САВЕРНИ (*обръща се към Дидие*)
Кажете ми, мосю... Я как ме гледа! Странно!
Ха, тоя ме спаси, при туй така спонтанно!

(Високо към Дидие.)

Ако не бе под ключ, бих казал, друже мой...

ДИДИЕ
Ако не бе умрял, бих казал, че сте той!
Две думи промълвих, и то без капка злоба,
но тия думички го провалиха в гроба.

САВЕРНИ
Шшт! Вие сте Дидие!

ДИДИЕ
Вие маркиз Гаспар!

САВЕРНИ
За мен се бихте там, и то с такава жар!
Живота си дължа...

Приближава с разтворени прегръдки. Дидие отстъпва.

ДИДИЕ
На мен ми е приятно,
защото бях решил, че съм го взел обратно!

САВЕРНИ

Не, не, спасихте ме! Ако ви трябва брат,
приятел, секундант, аз съм богат и млад,
и всичко ще ви дам: имота и живота...

ДИДИЕ

Маркизе, бих приел портрета ѝ с охота!

Саверни му подава портрета. Дидие го разглежда, горчиво.

Какво чело, очи! Наистина е тя.
Портретът ѝ струи такава чистота!

САВЕРНИ

Нима?

ДИДИЕ

Заради вас ли тя е пожелала
портрета си?

САВЕРНИ (*кима утвърдително, с поклон към Дидие*)

Сега на вас тя би го дала!

Тя предпочита вас — достатъчен мотив
да сте щастлив човек!

ДИДИЕ (*със силен смях, в който звучи отчаяние*)

Наистина щастлив!

САВЕРНИ

О, поздравявам ви! Тя е добра и мила,
със знатни родове тя само е дружила.
С такава прелестна любима, току-виж,
сте се издигнали, добили сте престиж,
показали сте вкус... Вас ще ви назовават
„любовник на Марион“ — и ще ви уважават!

Дидие иска да върне портрета, но Саверни отказва.

Портретът е за вас, — ще ви го подаря,
а с него и Марион!

ДИДИЕ

Да, да, благодаря!

(Притиска портрета до гърдите си.)

САВЕРНИ

Марион е прелестна в испанската си дреха!
Като наследник мой ви казвам за утеха:
тъй Меровингите^[1] сам кралят наследил,
мен — двамата Брисак...

(Смее се.)

Е, да, но по-преди
сам Ришелъ е бил при вашата любима
и младият Д'Ефия, Сент-Мемовците, трима,
четирма Аржанто... Ще бъдете блажен
в такова общество...

(Все така се смее.)

Добро...

ДИДИЕ *(настрана)*

Аз съм сразен!

САВЕРНИ

Разказвайте сега!... Мен тук ме пренебрегват,
защото съм мъртвец — а утре ме погребват.
Вие измамихте съдии, прокурор —

Марион ви отърва от техния затвор
и двама тръгнахте с пътуващи актьори!
Що за история — дали ще се повтори?

ДИДИЕ
Да, да, история!

САВЕРНИ
Марион заради вас
е понамигнала?

ДИДИЕ (*гръмогласно*)
По дяволите! Аз...

САВЕРНИ
Ревнувате ли?

(*Смее се.*)

Що за глупава идеи!
И то коя? Марион? Бъдете мил към нея!
За нея сте сега като добре дошъл...

ДИДИЕ
Спокойно!

(*Настрана.*)

Ангелът е всъщност демон зъл!

Влизат Лафема и Грасийо. Дидие излиза. Саверни го следва.

[1] ... *тъй Мерovingите сам кралят наследя...* — Мерovingи, първата династия на франкските крале (V–VIII в.). ↑

СЦЕНА ОСМА

Лафема, Грасийо.

ГРАСИЙО (*към Лафема*)
Какво сеньорът би желал сега да знае?

(Настрана.)

С плащ на алкад^[1] е той, с лице на полицай е.
Под веждите личат две малки зли очи.
Доносчик ще да е — то просто му личи!

ЛАФЕМА (*изважда кесия*)

Момче!

ГРАСИЙО (*приближава се към Лафема, тихо*)
Химена ли, сеньор, коя е? Мигом
ще ви издам...

ЛАФЕМА (*тихо, шепнешком*)
Какъв е нейният Родриго?

ГРАСИЙО
Любовникът й?

ЛАФЕМА
Да.

ГРАСИЙО
Който е в нейна власт?

ЛАФЕМА (*с нетърпение*)
Тук ли е?

ГРАСИЙО
Да.

ЛАФЕМА (*приближава се бързо до него*)
Къде?

ГРАСИЙО
Сеньор, това съм аз!
Безумно влюбен съм!

Лафема, разочарован и раздразнен, се отдалечава, после се приближава отново и раздрънква кесията до ухото и под носа на Грасийо.

ЛАФЕМА
Тук доста злато има!

ГРАСИЙО
От тази музика жив трепет ме обзима!

ЛАФЕМА (*настрана*)
Дидие е мой!

(Към Грасийо.)

Виж тук!

ГРАСИЙО
А колко има там?

ЛАФЕМА
Двадесет златни.

ГРАСИЙО

Хм!

ЛАФЕМА (*дрънка кесията пред носа му*)
Желаеш ли?

ГРАСИЙО (*грабва му кесията*)
Не знам!

(С театрален тон към Лафема, който слуша силно обезпокоен.)

Да бяхте с гърбица и тя като корема
да е внушителна, аз щях да ги приема,
ако натъпкани със злато бяха те.
Май апетитът ми наистина расте...

ЛАФЕМА (*живо*)
Тогава?

ГРАСИЙО (*слага кесията в джоба си*)
Бих приел и след това, ей богу,
бих казал искрено:

(С дълбок поклон.)

„Благодаря ви много!“

ЛАФЕМА (*настрани, яростно*)
Виж ти маймуната!

ГРАСИЙО (*настрана, смее се*)
Виж стария котак!

ЛАФЕМА (*настрана*)
Те ме залъгват май — разбрали са се как!
Това е заговор — кой няма да се сети?
Проклети дяволи! Ох, цигани проклети!

(Към Грасийо, който си тръгва.)

Поне кесийката ми дай!

ГРАСИЙО *(обръща се, с трагически тон)*

Как? Според вас,
сеньор, светът какво би казал днес за нас?
Срещу позора ми заплащате богато —
една глава и чест да ви продам за злато!

(Иска да си тръгне.)

ЛАФЕМА *(задържа го)*

Върни ми златото!

ГРАСИЙО *(със същия тон)*

Аз над честта си бдя
и затова, сеньор, не мога да крада!

(Покланя се и влиза тържествено в плевника.)

[1] *С плащ на алкад е той...* — Алкад, областен съдия в Испания от онова време, обединяващ административните, съдебните и полицейските функции. ↑

СЦЕНА ДЕВЕТА

ЛАФЕМА (*сам*)

Безсрамен шут, надут, но низък по душа е!
Ще ми попаднеш ти в ръцете, то се знае,
но дивеч по-добър сега си уловил...
Ах, този мой Дидие, къде ли се е скрил?
Щом хвана бандата, едва ли ще е сложно
да разбере къде се крие... Невъзможно!
Игла в копа сено намира ли се? Днес
в казан на алхимик се стапя лесно смес
от мед и от калай, и идва миг, когато
проблясва скритото в сплавта парченце злато.
И все пак без Дидие как бих се появил
пред кардинала?

(Плесва се по челото.)

О! Виж ти, че съм открил!
Той е в ръцете ми!

(Вика през вратата на плевника.)

Хей, господа актьори,
две думи!

Актьорите излизат от плевника.

СЦЕНА ДЕСЕТА

Същите. Актьорите, сред тях Марион и Дидие, после Саверни, после маркиз Дьо Нанжи.

СКАРАМУШ (към Лафема)
Само две?

ЛАФЕМА
Открито да говорим
и просто! Пратен съм от кардинала аз
в провинцията за актьори като вас,
защото в часове на отдых съчинява
пиеси всякакви — така се забавлява;
в театъра му днес май нещо не върви
и иска някак си да го пообнови.

*Всички актьори се приближават забързано към Лафема. Влиза Саверни, който наблюдава с
любопитство това, което се случва.*

ГРАСИЙО (настрани, брои монетите на Лафема)
Дванайсет! Лъжец! Не двайсет монети!

ЛАФЕМА
По малко откъсче от роля ми кажете!
И аз ще преценя коя от вас и кой!

(Настрани.)

Спаси ли се сега, голям хитрец е той!
Събрахте ли се?

*Марион се приближава незабележимо до Дидие и търси начин да го отвлече. Дидие отстъпва
и я отблъсква.*

ГРАСИЙО (*отива към тях*)
Хей, по-бързо тук елате!

МАРИОН
Пресвети небеса!

Дидие я изоставя и отива да се смеси с актьорите; тя го следва.

ГРАСИЙО
Сам бог при нас ви прати!
Сред нощни пирове, в разкошно облекло,
ще произнасяте по стих от Ришельо.^[1]
Съдба!

Актьорите се нареждат прел Лафема. Марион и Дидие са сред тях Дидие, без да поглежда Марион, е забил поглед в земята, със скръстени под плаща ръце, Марион не сваля от Дидие очи, пълни с тревога.

ГРАСИЙО (*начело на трупата, настрана*)
Май гарванът сега вербува цяла
тълпа от шутове, и то за кардинала.

ЛАФЕМА (*към Грасийо*)
Ти първи! Кой си ти?

ГРАСИЙО (*с дълбок поклон и пирует, при който изпъква гърбицата му*)

Грасийо се казвам, аз
най-мила песничка ще пея тук пред вас!

(Пее.)

Под перуки на съдии
твърде много зло се крие;

от коса те всеки път
срещу залата текат.
Глоби, беднота, бесила,
а сред тях с най-страшна сила,
както си му е реда,
от най-важния в съда.
Думите на адвоката
рукнат върху съдията:
наши и латински — смес,
както знаем всички днес...

ЛАФЕМА (*прекъсва го*)
Фалшиво пееш ти за завист на орлите!
Млъкни!

ГРАСИЙО (*смее се*)
Но песента е с думи знаменити!

ЛАФЕМА (*към Скарамуш*)
Ваш ред е!

СКАРАМУШ (*покланя се*)
Скарамуш! В такъв тържествен час
„Дуеня на честта“ ще прочета пред вас.

(*Декламира.*)

„Прекрасни са — твърди испанската кралица —
епископ пред олтар, в бой воин, хубавица
в постеля и крадец окраден на свой ред...“

Лафема го прекъсва с жест и дава знак на Тайбра да говори Тайбра му отвръща с дълбок поклон и се изправя.

ТАЙБРА (*високопарно*)
Наричат ме Тайбра. Пристигам от Тибет,

чрез мен могулите са с участ прегорчива.

ЛАФЕМА

Не туй...

(Тихо на Саверни, който е до него.)

Марион Дьолорм е толкова красива!

ТАЙБРА

Това е хубаво! Но за да няма спор,
от „Карл Велики“ реч изслушайте, сеньор!

(Рецитира предвзето.)

„Злокобен жребий мой! Небе, теб призовавам,
виж колко ме боли и как се изтезвавам!
Ограбвам себе си без жал и ето на:
на друг предавам сам любимата жена!
Той тръпне в щастие, а аз се гърча в злоба;
усещам как тече жлъч в моята утроба.
Тъй птиците строят за другите гнезда,
не хранят себе си пчелите за беда,
не пазят вълната за себе си овните,
за други кравите пасат по равнините!“

ЛАФЕМА

Добре!

(Към Саверни.)

Чудесен слог! От „Брадамант“ — поет
е този наш Гарние!

(Към Марион.)

Май вие сте на ред!
Как се наричате?

МАРИОН (*разтреперана*)
Химена!

ЛАФЕМА
Боже мой,
тогава имате красив любим и той
погуби на дуел...

МАРИОН (*изплашена*)
Как!

ЛАФЕМА (*с присмех*)
После предпочете
да скита...

МАРИОН (*настрана*)
Господи!

ЛАФЕМА
Това ми разкажете!

МАРИОН (*полуобърната към Дидие*)
„Ако би жертвал ти живота и честта,
и щастиято си заради любовта
към мен самата, о, Родриго мой, спаси ме
със сабя от врага, от неговото име;
дон Санчо в този миг е моят смъртен враг,
с дуел ме отърви от бъдещия брак!
Да моля още ли? Бъди готов за боя,
по-важен е дългът, по-късно ще съм твоя.
Ако все още в теб пламти любов към мен,
с мен след победата ще бъдеш награден!“

Лафема става и учтиво ѝ целува ръка. Марион бледна, гледа към Дидие, който стои неподвижен със сведени очи.

ЛАФЕМА

Не знам подобен глас да има по земята —
със скрити струни той прониква вдън сърцата!
Прекрасна сте!

(Към Саверни.)

И аз разбирам в тоя миг:
в сравнение с Корней. Гарние е свръхвелик!
Но някакъв растеж усеща се у него,
откакто монсеньор в двореца си прие го^[2].

(Към Марион.)

Какъв могъщ талант! И пламенни очи!
Не сте, не сте за тук — веднага си личи.
Седнете впрочем тук!

Той сяда и прави знак на Марион да седне до него. Тя се отдръпва.

МАРИОН *(тихо, към Дидие, със свито сърце)*
Боя се от раздяла!

ЛАФЕМА *(усмихва се)*
Но приседнете де!

Дидие отблъсква Марион, която пада уплашена на пейката до Лафема.

МАРИОН *(настрана)*
Ох! Аз треперя цяла!

ЛАФЕМА (*усмихва се към Марион, с укор*)
Най-после!

(*Към Дидие.*)

Кой сте?

Дидие прави крачка към Лафема, хвърля плаща си и нахлупва шапката върху главата си.

ДИДИЕ (*със сериозен тон*)
Аз? Дидие.

МАРИОН, ЛАФЕМА, САВЕРНИ
Дидие!

Всички са слисани.

ДИДИЕ (*към Лафема, който се усмихва тържествуващ*)
Сеньор,
махнете другите далеч, от тоя двор!
Държите плячката — тя към затвора гледа.
Измъчихте се зле за тази ви победа.

МАРИОН (*втурва се към него*)
Дидие!

ДИДИЕ (*с леден поглед*)
Съдбата ми злокобно зазвъня,
мадам!

Тя отстъпва и пада съкрушена на пейката.

(*Към Лафема.*)

Аз виждам как ме дебнеш, сатана,
как в твоите очи проблясва страшно адът,
как в моята душа лъчи от него падат.
Аз можех да спася живота си оплют,
но бе ми жал за теб, за черния ти труд!
Хвани ме, отмъсти, глупако вероломен!

ЛАФЕМА (*със сдържан гняв, смее се насила*)
Комедията ти, Дидие, е вече спомен!

ДИДИЕ
Но ти я изигра!

ЛАФЕМА
Зле бих я изиграл,
но мой помощник бе самият кардинал —
в тази трагедия за вас ще има роля.

Марион надава вик на ужас. Дидие се обръща с презрение.

Главата си защо извъръщате?... Но моля,
играта, ви, мосю, ще продължи докрай,
а вашата душа лети към своя рай.

МАРИОН
Ах!

В този момент маркиз Дьо Нанжи минава отново в дъното на сцената със своя отряд войници с алебарди. При вика на Марион той се спира и се обръща към присъстващите блед, ням и неподвижен.

ЛАФЕМА (*към маркиз Дьо Нанжи*)
Господин маркиз, сега ми помогнете!
Чудесна вест! Бойци ви моля да дадете!
Палачът на Гаспар се отърва, но жив
и здрав го залових...

МАРИОН (*хвърля се в краката на Лафема*)
Бъдете милостив!

ЛАФЕМА (*учтиво*)
В нозете ми, мадам? Би трябвало обратно.

МАРИОН (*все така на колене, сключва длани*)
Бъдете милостив, защото вероятно
друг страшен съдия, който стои над нас
и властва над света, ще се смили над вас.

ЛАФЕМА (*усмихва се*)
Но що за проповед в момента ни четете?
По балове, мадам, и празници блестете,
но не съветвайте... Бих станал ваш слуга,
но този е убил...

ДИДИЕ (*на Марион*)
Недей стоя така!

Марион става треперееща.

(Към Лафема.)

Ти лъжеш! На дуел!

ЛАФЕМА
Мосю!

ДИДИЕ
Лъжа! Лъжа е!

ЛАФЕМА
Мълчете!

(На Марион.)

Кръв за кръв! Законът го желае.
Той е убил, убил... Кого? Маркиз Гаспар

(посочва маркиз Дьо Нанжи)

добрия племенник на този вече стар
и побелял човек... Нима да го похваля
за тази загуба на Франция и краля?
Да беше жив... все пак... не съм жесток! За вас.

САВЕРНИ *(прави една крачка)*
Убитият, мосю, е жив... Това съм аз!

Общо изумление.

ЛАФЕМА *(стреснат)*
Гаспар дьо Саверни! Нима не е измама?
Там е ковчегът му...

САВЕРНИ *(отлепва фалшивите мустаци, превръзката над
окоото и черната си перука)*

Но мене там ме няма!

Не съм ли аз?

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ *(като пробуден от сън, извиква и се
хвърля в прегръдките му)*

Гаспар! Ох, племеннико мой!
Детето ми!

Стоят прегърнати, целуват се.

МАРИОН *(пада на колене, с очи към небето)*

Дидие! Спасен, спасен е той!

ДИДИЕ (*студено, към Саверни*)
Аз исках да умра.

МАРИОН (*все така на колене*)
Пази го, мили боже!

ДИДИЕ (*продължава, без да я слуша*)
Как иначе би могъл верига да ми сложи?
Да, мрежа за комар! Нима не мога аз
да я разкъсам сам, със шпори, тук, пред вас.
Копнежът към смъртта изпълва ми гърдите —
отнехте ми го днес, затуй ще ми платите!

МАРИОН
Жив! Ще живее той!

ЛАФЕМА
Не, мен ме усъмни
дали пред мен стои Гаспар дьо Саверни.

МАРИОН
Да!

ЛАФЕМА
Трябва всичко туй да разясним обаче!

МАРИОН (*показва му маркиз Дьо Нанжи, който все още държи
в прегръдките си Саверни*)
Но вижте стареца — ту смее се, ту плаче!

ЛАФЕМА
Това ли е Гаспар, маркизът?

МАРИОН

Дьо Нанжи

кого друг би могъл в прегръдки да държи?

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ

Това е моят син! Кръв моя, моя слава!

(Към Марион.)

Мадам, що за въпрос сега ми се задава?

ЛАФЕМА *(към маркиз Дьо Нанжи)*

Маркизе, бих желал да знам едно сега —
дали е точно той?

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ *(поривисто)*

Но да.

ЛАФЕМА *(към Саверни)*

Щом е така,
ще бъде под арест... Маркизе, вашта шпага!

Изумление и униние сред присъстващите.

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ

О, синко мой!

МАРИОН

Небе!

ДИДИЕ

Предлагам ви веднага
още една глава — подобен кардинал
тъй по една в ръка отлично би държал.

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ

Но бива ли така?

ЛАФЕМА

В наредбата се казва,
че оцелелият в дуела се наказва.

(Към Саверни.)

Дайте ми шпагата!

Дидие гледа Саверни.

Безумец!

САВЕРНИ *(изтегля шпагата си и я подава на Лафема)*
Ето на!

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ *(спира го)*
Тук аз съм господар пред цялата страна,
маркиз и съдия над знатни и над прости —
сам кралят е добре дошъл у мен на гости.

(Към Саверни.)

Подай ми шпагата!

Саверни му дава шпагата и го прегръща.

ЛАФЕМА

Маркизе, но това
са вече минали, забравени права.
Ще си изпатя аз, ако това се случи.
Не бих желал сега да ви измъчвам...

ДИДИЕ

Куче!

ЛАФЕМА (*покланя се на маркиза*)
Все пак съгласен съм, но затова, сеньор,
ми дайте стражите и вашия затвор!

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ (*на стражите си*)
Бащите ви на нас са служили достойно!
Да не пристъпвате и крачка...

ЛАФЕМА (*гръмко*)

По-спокойно!

Аз служа в тайния върховен трибунал,
а там ме назначи самият кардинал.
В затвор и двамата! Четирма ще стоите
като пазачи там — по двама на вратите!
Ще отговаряте! Само глупак сред вас
не би се подчинил... Каквото казвам аз,
това е заповед! Не се ли подчините,
ще разбере едно: че ви тежат главите.

*Стражите, изумени, мълчаливо повеждат двамата затворници. Маркиз Дьо Нанжи,
възмутен, се обръща и закрива очите си с ръка.*

МАРИОН
Ужасен край!

(*Към Лафема.*)

Мосю!

ЛАФЕМА (*тихо на Марион*)
За някои неща
ще чуете от мен — елате вечерта!

МАРИОН (*настрана*)
Какво желае той с усмивка погребална?

Май че душата му е тъмна, и брутална?

(Хвърля се към Дидие.)

Дидие!

ДИДИЕ *(студено)*

Сбогом, мадам!

МАРИОН *(потръпва от звука на неговия глас)*

Виж ти каква беда!

Аз съм нещастница!

(Пада на пейката.)

ДИДИЕ

Нещастница сте, да!

САВЕРНИ *(прегръща маркиз Дьо Нанжи и се обръща към Лафема)*

За две глави, мосю, се награждава двойно?

СЛУГА *(влиза, към маркиза)*

Сеньор, ще погребем маркиз Гаспар достойно!

По ваша заповед кажете ни кога

започва обреда...

ЛАФЕМА

След месец, не сега!

Стражите отвеждат Дидие и Саверни.

[1] ... ще произнасяте по стих от Ришельо. — Кардинал Ришельо съчинявал посредствени пиеси и ги публикувал под чуждо име. ↑

[2] ... откакто монсеньор в двореца си прие го. — Със самото идване на младия Корней в Париж Ришельо му предложил да пише под прякото му ръководство. Корней се опитал да работи по този начин, но скоро се отказал от сътрудничеството с всеилния кардинал и предпочел да пише по собствено вдъхновение. ↑

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ
КРАЛЯТ
ЗАМЪКЪТ ШАМБОР

Гвардейската зала.

СЦЕНА ПЪРВА

Бернар Дьо Белгард в богат дворцов костюм с пищна аба и дантели, на шията с орден на Свети дух и звезда върху плаща; маркиз Дьо Нанжи в дълбок траур и все така следван от своите стражи. Двамата прекосяват дъното на сцената.

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД
Осъден ли е?

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ
Да.

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД
Но крал Луи тогава
ще му прости — това законът разрешава.
Спокойно! Милостив и кротък син е той
на славния Анри...

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ
Когото следвах в бой!

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД
За нас той бе баща — животът ми премина
в железни ризници, не в дрехи от коприна.
Приятелю любим и вече посивял,
сега с „Ventre-Saint-Gris“^[1] молете своя крал!
Дано и Ришельо по-милостиво съди,
но скрийте се...

(Отваря му една странична врата.)

Луи след малко тук ще бъде.
Но честно казано, ще предизвика смях
това ви облекло — да, смешен сте за тях.

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ
Заради траура?

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД
Контета? Скъпи куме,
постояйте малко там — аз ще намеря думи
пред крал Луи срещу самия кардинал.
Когато тропна с крак, това ще е сигнал
да дойдете при нас.

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ (*стиска му ръката*)
Благодаря.

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД (*към един мускетар, който се
разхожда пред една малка позлатена врата*).
Кажете,
пресветлият монарх зает ли е?

МУСКЕТАРЯТ

Зает е.

(Снишава глас.)

С облечен в черно мъж.

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД (*настрана*)
Навярно тоя път
погубва някого с присъдата си: смърт!

(Към стария маркиз, стиска му ръката.)

По-твърдо!

(Въвежда маркиза в съседната галерия.)

Влезте там и вижте от дивана
как Приматис добре е украсил тавана!^[2]

Двамата излизат. През парадния вход в дъното, който води към стълбата, влиза Марион в дълбок траур.

[1] *Ventre-Saint Cris* (фр.) — изопачено произношение на думите „кълна се в кръвта Христова“, любим израз на крал Анри IV. ↑

[2] ... *как Приматис добре е украсил тавана!* — Приматис е френското произношение на името на Франческо Приматичо, италиански художник, скулптор и архитект, поканен от Франсоа I да украси замъка в Шамбор. ↑

СЦЕНА ВТОРА

Марион, стражата.

ВОЙНИК С АЛЕБАРДА (*към Марион*)
Мадам, не може!

МАРИОН (*пристъпва напред*)
Аз ви моля...

ВОЙНИКЪТ (*препраща вратата с алебардата*)
Настрана!

МАРИОН (*презрително*)
Тук вдигат копие срещу една жена!
Но впрочем нищо!

МУСКЕТАРЯТ (*смее се, към войника*)
Дръж!

МАРИОН (*с твърд глас*)
Но моля ви, за бога,
аз се намирам тук за разговор с херцога!

ВОЙНИКЪТ (*сваля алебардата си, настрана*)
Виж ти старчока му!

МУСКЕТАРЯТ
Елате!

Тя влиза с решителни стъпки.

ВОЙНИКЪТ (*настрана*)
Странен свят!

Херцогът уж е стар, а всъщност още млад.
Затворен в кулата бе той от господаря
за тайни срещи там...

МУСКЕТАРЯТ (*прави знак на войника да мълчи*)

*Вратата се отваря. Малката позлатена вратичка се отваря. През нея излиза Лафема,
държейки в ръка пергаментен свитък, от който виси червен восъчен печат на копринен шнур.*

СЦЕНА ТРЕТА

Марион, Лафема.

Жест на изненада у двамата, Марион отстъпва с ужас.

ЛАФЕМА (*приближава се с бавни стъпки към Марион, тихо*)
Виж ти!

МАРИОН
Защо сте тук?

ЛАФЕМА (*развива пергаментата и го показва на Марион*)
За подпис! Ето на!

МАРИОН (*след като хвърля бегъл поглед, скрива лицето си с ръце*)
О, боже!

ЛАФЕМА (*навежда се към ухото ѝ*)
Искаш ли?

Марион потръпва и се взира в него. Той не откъсва очи от очите на Марион.

А?

МАРИОН (*отблъсква го*)
Бягай, сатана!

ЛАФЕМА (*изправя се, с присмех*)
Нима не искате?

МАРИОН

Защо да се страхувам?
Тук само крал Луи прощава и царува.

ЛАФЕМА
Опитайте! Не бих попречил с нищо сам.

*(Обръща ѝ гръб, после изведнъж се връща скръства ръце на гърдите си и се навежда към
ухото ѝ.)*

Ще съжалявате за тоя час, мадам!

Излиза. Влиза херцог Дьо Белгард.

СЦЕНА ЧЕТВЪРТА

Марион, херцог Дьо Белгард.

МАРИОН (*отива при херцога*)
Дворецът само вас, херцог, с готовност слуша!

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД
Прекрасна, вие тук?

(Покланя се.)

С какво да ви услужа?

МАРИОН
Да видя крал Луи...

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД
Кога?

МАРИОН
Сега.

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД
Защо?

МАРИОН
За нещо.

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД (*със смях*)
Крал Луи ви трябва, и туйто!
Премного бързате.

МАРИОН

Отказвате?

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД

Ей, богу

(усмивва се),

нали един на друг отдавали сме много?

МАРИОН

Заради крал Луи съм тук по тоя час.

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД

Но пръв наред съм аз... Заклевам се пред вас,
че кралският кортеж точно оттук минава.

Да поговорим с вас самички дотогава!

Защо сте в черно днес? Видът ви е почтен,
а как се смеехте по-рано...

МАРИОН

Но за мен

смехът се свърши...

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД

Как! Тя, струва ми се, плаче.

МАРИОН *(изтрива сълзите си, с твърд глас)*

Дошла съм за съвет при крал Луи, така че,
херцог...

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД

Целта?

МАРИОН

Ах, тя...

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД

Обидил ви е сам
светият кардинал?

МАРИОН

Да.

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД (*отваря вратата на галерията*)

Влезте бързо там!

За недоволните е точно тази зала.

И не излизайте оттам преди сигнала!

Марион влиза, той затваря врата.

Поел съм вече риск заради Дъо Нанжи.

Но още за един не ще ми натежи.

Малко по малко залата се изпълва с придворни, които разговарят помежду си. Херцог Дъо Белгард отива ту към един, ту към друг. Влиза Ланжели.

СЦЕНА ПЕТА

Придворните.

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД (*към херцог Дьо Бопрео*)
Привет, херцог!

ХЕРЦОГ ДЪО БОПРЕО
Привет!

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД
Нима не сте разбрали...

ХЕРЦОГ ДЪО БОПРЕО
Разбрах, нов кардинал...

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД
Епископът на Арл ли?

ХЕРЦОГ ДЪО БОПРЕО
Не, не, Отьонският... Париж е убеден,
че той е новият...

АБАТ ДЪО ГОНДИ
И с право според мен!
Епископът надви чрез сигурна обсада
при Ла Рошел.^[1]

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД
Нали?

ЛАНЖЕЛИ
И постът му се пада!
С безброй оръдия там стреля като луд.

АБАТ ДЪО ГОНДИ (*смее се*)
Ах, шут сте, Ланжели!

ЛАНЖЕЛИ (*покланя се*)
Наистина съм шут!

Влиза Лафема. Всички придворни го обграждат и угодничат около него. Херцог Дьо Белгард го наблюдава с досада.

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД (*към Ланжели*)
Кой с хермелинов плащ е онзи, мили шуте?

ЛАНЖЕЛИ
Ухажваният там от нашите прочути
придворни ли?

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД
Защо не съм го виждал тук?
Братът на краля ли го праща или друг?

ЛАНЖЕЛИ
Не би бил срещан тъй.

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД (*гледа към Лафема, който важничичи*)
Гранд сякаш от Испания!

ЛАНЖЕЛИ (*тихо*)
Върховен интендант на нашата Шампания
и главен съдия...

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД (*тихо*)
В един страхотен съд!
Палач на Ришельо — тъй всички го зоват.

ЛАНЖЕЛИ (*все така тихо*)
Да!

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД
И е тук, сред нас?

ЛАНЖЕЛИ

Смуцава ли ви? Мигар
в зверилника край нас ще пречи някой тигър?
Да ви го доведеа?

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД (*надменно*)
Ах, шуте?

ЛАНЖЕЛИ

Но, херцог,
да бях аристократ, бих бил по-малко строг!
Я как любезни са към него господата!
Ръката стисне ли, той не сече главата.

(Отива към Лафема и го представя на херцога, който се покланя с подчертана неохота.)

ЛАФЕМА (*поздравява*)
Херцог...

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД (*поздравява*)
Щастлив съм...

(Тихо.)

Не, не е добре дошло
подобно щастие, мосю Дъо Ришельо!

Лафема се отдалечава.

ВИКОНТ ДЪО РОАН (*избухва в смях в дъното на залата сред
група придворни*)

Добре!

ЛАНЖЕЛИ

Какво?

ВИКОНТ ДЪО РОАН

Марион се крие недалече.

ЛАНЖЕЛИ

Марион?

ВИКОНТ ДЪО РОАН

Една шега приготвил съм ви вече.

При тоя девственик Луи се шмугва тя^[2]...

ЛАНЖЕЛИ

Чудесни думи чух от вашите уста.

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД (*на граф Дъо Шарнасе*)

Ловецо, вълците догонихте ли вчера?

ГРАФ ДЪО ШАРНАСЕ

За жалост не можах следите да намеря!

Четирма селяни изяли бяха... Аз

си казах: „Доста са в Шамбор по тоя час!“

Но и следа от тях там не открихме ние...

(*Към Ланжели.*)

Но, шуте, що за смях?

ЛАНЖЕЛИ

До смях съвсем не ми е!

Двамина за дуел ще бесят в Божанси...

АБАТ ДЪО ГОНДИ

За толкоз малко ли? Че как тъй?

Малката позлатена врата се отваря.

ВРАТАРЯТ

Крал Луи!

*Влиза Кралят. Цял в черно, блед, свел очи, с орден на Светия дух върху жилетката и плаща.
На главата с шапка. Всички придворни свалят своите и се нареждат мълчаливо в шпалир.
Гвардейците навеждат пиките или с мускетите си вземат за почест.*

[1] *Епископът надви... при Ла Рошел.* — През 1628 г. Ришельо превзема крепостта *Ла Рошел*, последно убежище на хугенотите в Южна Франция. ↑

[2] *При тоя девственик Луи...* — От историята е известно, че Луи XIII бил много плах и стеснителен с жените. ↑

СЦЕНА ШЕСТА

Предишните, Кралят.

Кралят пристъпва бавно, без да вдигне глава, минава през тълпата придворни, после се спира отпред и остава няколко мига замислен и мълчалив. Придворните се оттеглят в дъното на залата.

КРАЛЯТ
Върви към все по-зле...

(Към придворните, кима глава.)

Бог нека ви помага!

(Отпуска се в един голям фотьойл и въздъхва дълбоко.)

Мосю Белгард, сънят от мен далече бяга.

ХЕРЦОГЪТ
Кралю, но никой днес не спи у нас!

КРАЛЯТ *(живо)*

Нима?

А Франция лети към пропастта сама.

ХЕРЦОГЪТ
Но сигурна ръка я води днес умело...

КРАЛЯТ
Херцогът кардинал се справя с трудно дело.

ХЕРЦОГЪТ

Кралю...

КРАЛЯТ

Той остаря и ме обзема страх!
Без да царувам, аз достатъчно живях.

ХЕРЦОГЪТ

Той още се държи...

КРАЛЯТ

По-откровен бъдете!
Тук никой в тоя миг не ни следи... Кажете,
що за човек е той?

ХЕРЦОГЪТ

Кой, господарю?

КРАЛЯТ

Той.

ХЕРЦОГЪТ

Светият кардинал?

КРАЛЯТ

Да!

ХЕРЦОГЪТ

Този поглед мой
е заслепен, едва познава...

КРАЛЯТ

Откровено!

(Оглежда се наоколо.)

Не виждам кардинал — ни в сиво, ни в червено!

Нито доносчици! Нуждая се все пак
от мнението ви за кардинала.

ХЕРЦОГЪТ

Как!

Най-искрено ли?

КРАЛЯТ

Да!

ХЕРЦОГЪТ (*дръзко*)

Велик е според мене!

КРАЛЯТ

Ще кажете ли в Рим, че е същински гений?

Държавата сега се гърчи между нас —

да, всичко върши той, а нищото съм аз!

ХЕРЦОГЪТ

Ах!

КРАЛЯТ

Не урежда ли финансите, войната,

законите, мира, наредбите в страната?

Да, той е кралят! Без да се съветва с мен,

съсипа Лигата^[1], дори е разгневен

на Австрия, оттам е нашата кралица^[2].

ХЕРЦОГЪТ

Но разреши, кралю, светата му десница

зайчарник в Лувъра...

КРАЛЯТ

Е, да, но ето на —

хитрува с Дания...

ХЕРЦОГЪТ

Но давате цена
на златото, кралю!

КРАЛЯТ (*с нарастваща досада*)
Той срещу Рим воюва.

ХЕРЦОГЪТ
Е, да, но разреши, тъй както ми се струва,
и вие пратихте по кръчмите декрет
от всеки по екю да вземат занапред.

КРАЛЯТ
А договорите? Защо от мен са скрити?

ХЕРЦОГЪТ
Но затова в Планшет търпи лова, ловците.

КРАЛЯТ
Той върши всичко сам. Към него час по час
отправят жалби... Аз съм само сянка, аз
съм нищо... Но защо от мен така се крие?

ХЕРЦОГЪТ
Но пък лекувате от живеница вие.^[3]

Гневът на Краля нараства.

КРАЛЯТ
Към моя орден той домогва се без срам
заради своя брат, но няма да го дам!

ХЕРЦОГЪТ
Но...

КРАЛЯТ
И роднинската му сган е...

ХЕРЦОГЪТ

Завистлива!

КРАЛЯТ

А племенницата ужасно си я бива!

ХЕРЦОГЪТ

Злословят...

КРАЛЯТ

Стражите му колко са на брой?

ХЕРЦОГЪТ

Сто конника...

КРАЛЯТ

С това така ме дразни той!

ХЕРЦОГЪТ

Но пази Франция...

КРАЛЯТ

Душата ми ранява!

Той еретиците с една ръка сразява,
а с другата ръка със шведа сключва пакт.

(Тихо, на ухото на Дьо Белгард.)

На Гревския площад набожният дъртак
колцина е убил и всички безсъмнено
мои приятели... Облечен е в червено
от техни капки кръв... Мен в траур вмъкна той.

ХЕРЦОГЪТ

Към всички е жесток... Помилва ли Сен Прьой?

КРАЛЯТ

Ако така държи на тях, то той тогава
ме тачи...

(Внезапно, след миг мълчание, скръства ръце.)

Майка ми затуй пък заточава!^[4]

ХЕРЦОГЪТ

Но предан е, кралю, наистина към вас,
към волята ви...

КРАЛЯТ

Да, но как го мразя аз!

Той ме души до смърт... Съвсем не съм свободен,
а мисля, че не съм ни глупав, ни негоден,
със стъпка тежка днес ме тъпче той без жал,
но не рискува ли да сепне своя крал?
Макар че аз съм слаб, макар че той сияе,
от кралския ми дъх се плаши и терзае,
той скъпо ще плати в мига, когато аз
престана да мълча и чуят моя глас.

Мълчание.

Твори той всяко зло, а злото по-зло става —
и аз се чувствам зле, и цялата държава!
Той е навред, а аз — в самите му нозе:
дори и Австрия със зъби той гризе.
Не защитава днес и малката ми флота,
пред Густав-Адолф^[5] уж ми бранел бил живота.
Той е навсякъде като духа на крал!
Във Франция и в мен, в дома ми се е сврял.
Ах, колко жалък съм!

(Приближава се до прозореца.)

И дъжд вали безкрайно.

ХЕРЦОГЪТ

Кралю, тежи ли ви?

КРАЛЯТ

Херцог, скучая тайно!

Мълчание.

Уж пръв във Франция, последен съм у нас.
Дори браконьер с възторг бих станал аз.
По цели дни на лов! И да не ме смущава
брътвежа тук, да спя сред някоя дъбрава,
презрял придворните, сред бурите запял
и като птица в лес щастливо бих живял.
Селякът в своя дом живее пълноценно,
а в Лувър господар е тоя мъж в червено,
и строг, и важен все шепти пред моя трон:
„Съгласен ли, кралю, сте с новия закон?“
Аз — тук, народът — там, не сме единни ние:
от него в своя плащ като дете ме крие...
Ако запитате: „Светият кардинал
под плаща си кого е скрил?“ — „Самия крал!“
И вечно списъци за врели-некипели —
ту срещу ереси, ту заради дуели!
Все наказания... Дуели! Що за грях?
Той иска трупове... Какво ще прави с тях?

Беагард тропва с крак.

Влизат маркиз Дьо Нанжи и Марион.

[1] ... *съсипа Лигата...* — *Светата Лига*, военнополитически съюз на немските католически графове начело с император Фердинанд II, образуван по време на Тридесетгодишната война и поддържан от Испания против протестантската Уния. Неутралитетът на Франция в първите години на войната косвено спомогнал за успехите на Лигата, но с идването си на власт през 1624 г. Ришельо извършил поврат във външната политика на Франция и повел борба срещу австрийските и испански Хабсбурги, което предопределило поражението на Лигата във войната. ↑

[2] ... *Австрия, оттам е нашата кралица.* — През 1615 г. Луи XIII сключва брак с Ана Австрийска, дъщеря на испанския крал Фелипе II и внучка на германския император Карл V. ↑

[3] *Но пък лекувате от живеница вие.* — Според народните вярвания кралят на Франция притежавал способността да лекува живеница само с едно докосване до болния. ↑

[4] *Майка ми затуй пък заточава!* — Майката на Луи XIII, Мария Медичи, след неуспешен заговор срещу Ришельо (1630), се укрива в Брюксел, а през 1638 г. по заповед на Ришельо се преселва в Англия. ↑

[5] *Густав II Адолф* — крал на Швеция (1611–1632). ↑

СЦЕНА СЕДМА

Същите, Марион, маркиз Дьо Нанжи.

Маркиз Дьо Нанжи се приближава със своята свита на няколко стъпки от краля и коленичи на единия си крак Марион пада на колене до вратата.

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ
Съд моля...

КРАЛЯТ
За кого?

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ
За тази побесняла,
зловеща фурия — министър-кардинала!

МАРИОН
И милост!

КРАЛЯТ
За кого?

МАРИОН
Дидие!

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ
И Саверни!

КРАЛЯТ
Чух нещо май за тях през тия два-три дни.

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ
Кралю, спасете ги!

КРАЛЯТ

Какви ви са?

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ

Гаспар е

мой племенник.

МАРИОН

Дидие е брат ми, господарю!

КРАЛЯТ

И тъй, защо сте тук?

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ (*посочва поред двете ръце на Краля*)

Аз моля този път

със тази — доброта, а с тази — честен съд!!!

Аз, Дъо Нанжи, маркиз, сто копия владее,

и в замъка си с тях далеч оттук живея,

тук срещу Ришелю, тиранина жесток,

ведно със своя крал аз моля господ-бог!

Домогвам се сега до кралската ви воля!

Гаспар дъо Саверни — за него днес ви моля,

за моя племенник...

МАРИОН (*тихо, към маркиза*)

А брат ми, монсеньор?

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ (*продължава*)

За мъжката си чест наскоро влязъл в спор

и предприел дуел с един млад благородник,

наричат го Дидие — Дидие не бил негодник,

напротив, храбър дух и в двамата пламтял.

Да, но чрез стражите министърът слухтял...

КРАЛЯТ

Добре! Знам случая... Сега се изяснете!

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ (*окопитва се*)
Ваше величество, след всичко разберете
въпроса: кардинал-херцогът е такъв,
че мисли злото ни, че смуче наша кръв...
Баща ви, крал Анри, живее в паметта ни
като добър баща на своите дворяни;
не удряше ей тъй и без да разбере,
добре ги пазеше и него те — добре.
Той бдеше над мъже, които вадят шпага,
не искаше глави във въжен клуп да стяга.
За битки трябват те — държеше той на тях
и често зле ранен, съвсем не бе го страх.
Припомням си какво чудесно време беше!
Прастар, дворянски дух във всички нас пламтеше.
Не би си позволил свещеник ей това —
не беше евтина човешката глава!
Предчувствам лоши дни, зла буря ще настане.
Кралю, грижете се за своите дворяни!
Ох, чуйте стареца! Да не настъпи ден
да съжелявате при спомена за мен,
а Гревският площад да е покрит с избити
безумни храбреци, които ще броите,
и кралският ви двор бездушно да мълчи,
щом ги подирите със сълзи на очи.
Ще бъдат мъртви те, преди да бъдат стари.
Днес има бунтове, край нас горят пожари.
Тревожен звън не дава ни покой...
Не искаме палач, не ни е нужен той.
Да скрие своя меч палачът, а не ние!
Побързайте, кралю, за да не трябва вие
да роните сълзи за този храбър мъж
със скелет побелял пред всички изведнъж...
Помнете, че кръвта не е роса, помнете —
на Гревския площад не ще разцъфне цвете.
Ще бягат хората от вашия балкон —
пуст ще е Лувърът и шумен — Монфокон^[1].

Срам за придворния, защото ви разсмива,
докато там палач с топора си убива!
Навъртат се край вас, ласкаят ви дори,
че син сте на Бурбон, на славния Анри,
но колкото и шум да вдигат тия хора,
ще заглушат ли те звънтежа на топора.
Недейте си игра! Кралю, бъдете строг —
сам ще застанете на съд пред господ-бог!
Предупреждавам ви! Не бива да се каем,
че заради дуел допускаме смъртта им!
Нима във Франция ценят такъв венец?
Нима палачът е по-ценен от боец?
За срам на Франция, където сме родени,
ей тъй, сече глави жестокият свещеник!
Сред безсърдечните и той е без сърце —
той пази скиптъра, но с кървави ръце!

КРАЛЯТ

Приятел ми е той — обича ме, цени ме,
и аз...

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ

Да, но...

КРАЛЯТ

Това е аз, но с друго име.

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ

Кралю...

КРАЛЯТ

Объркват ме ораторски слова.

(Показва косите си, започнали да посивяват.)

Косата ми от тях без време посивя.

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ

Пред вас стои старик, пред вас девойка плаче.
Тук е въпрос за смърт и за живот обаче.

КРАЛЯТ

Какво желаете?

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ

Пощада за Гаспар!

МАРИОН

Пощада за Дидие!

КРАЛЯТ

Пощада ли? Макар
че тъй ще вляза в спор със сляпата Темида,

МАРИОН

Бъдете милостив, дано такъв ви видя!
Премного млади са! Как може още млад
да стигнеш дъното на зейналия ад?
Велики боже! Смърт на срамното бесило!
Бъдете милостив! Какво би ви смекчило?
Как да говоря с вас? Сълзите ли са грях?
Но този кардинал у всички вдъхва страх.
Не ги е виждал той... Две думи да му каже
Дидие, би му простил, би го обикнал даже.
На тази възраст — смърт! И за дуел! Не, не!
Те имат майки, тях спомнете си поне!
Не го допускайте!... Жени сме ние клети,
не разговаряме добре като мъжете.
Еднички воплите, сълзите са за нас —
потрябва ли, стоим на колене пред вас!
Е, да, виновни са! Това ли ви терзае?
Простете им, кралю! Та младежта не знае
какво да прави, как се защитава чест?

Едно намигане, един по-рязък жест —
за нищо никакво се спречкват слепешката...
Туй става всеки ден, така стоят нещата.
Известно е това на тия господа.
Попитайте ги! Ох, нали? Каква беда!
Бихте могли, кралю, да ги спасите лесно.
Ако го сторите, ще ви обичам честно!
Ох, милост! Боже мой, да молех по-добре,
бих чула може би: „Не, няма да умре
любимият ви мъж, повярвайте ми, няма!“
Ох, задушавам се...

КРАЛЯТ

Коя е тази дама?

МАРИОН

Една сестра, кралю, трепереща пред вас!
Скъп на народа сте...

КРАЛЯТ

Да, негов съм и аз!

Но чрез дуелите страната ни отслабва.

МАРИОН

Пощада трябва!

КРАЛЯТ

Да, но пример също трябва!

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ

Двайсетгодишни са — четирма като тях
биха ме стигнали... Кралю, това е грях!

МАРИОН

Но имате жена и син, и майка вие —
във вашето сърце любов към тях се крие.
И брат! Бъдете мил към клетата сестра!

КРАЛЯТ
Не, нямам брат...

(Замисля се за миг.)

Е, да! Но той не ме разбра.

(Забелязва свитата на маркиза.)

Маркизе Дьо Нанжи, що за войска сте взели?
Нима към Божи гроб на поход сте поели?
Дошли сте с гвардия, но имате ли сан?
Херцог ли, пер ли сте?

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ

Барон съм на Бретан,
кралю, и четири владения владя —
не ги дължа на вас, с което се гордея!

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД *(настрана)*
Премного гордо днес надигате глава!

КРАЛЯТ

Барон сте си у вас, тук нямате права.
Тук ние властваме, тук наши са земите,
аз съдя тук...

МАРКИЗ ДЪО НАНЖИ *(потръпва)*

Кралю, защо не им простите

(пада на колене)

заради младостта?... Готов съм ей сега
да падна, стар не стар, във вашите крака.

Кралят прави рязък жест, изразявай гняв и отказ. Маркизът се изправя бавно.

Аз ваша милост, бях съратник на баща ви.
Когато извергът внезапно се изправи
и го уби^[2], бях там... Аз цяла нощ не спях
и над покойника, докато съмне, бдях.
Успях за кралството до гроба да изпратя
след своя горд баща шестимата си братя.
Изгубих след това любимата жена!
И ето ме пред вас с превити рамена!
Като играчка с мен палачът си играе,
на колелото му смъртта над мен витае...
Тъй костите ми бог, немилостив към мен,
пречупени с лостове... Залезе моят ден!

(Слага ръка върху гърдите си.)

Последни удари... И бог да ви помага!

Прави дълбок поклон и излиза. Марион с мъка се надига и веднага пада в несвяст в нишата на позлатената врата към кабинета на Краля.

КРАЛЯТ *(изтрива една сълза, следейки с поглед отдалечаващия се маркиз; към Дьо Белгард)*

За да не бъде слаб, на краля се налага
да бъде твърд докрай... Но аз се натъжих!

(Той се замисля за миг и след това рязко нарушава мълчанието.)

Днес няма милост, не, аз вече съгреших!

(Приближава се до Белгард.)

Херцог, преди това чух нещо да твърдите,
с което би могло и да си навредите,
защото за това тъй лесно би могло
да чуе кардинал-херцог Дьо Ришельо.
Затуй във бъдеще по-предпазлив бъдете!

(Прозява се.)

Ужасно спях, Белгард!

(Отпраща с жест стражи и придворни.)

Приятели, простете,
но искам да съм сам!

(Към Ланжели.)

Те да вървят, не ти!

Всички излизат освен Марион, която Краля не забелязва Херцог Дьо Белгард я съглежда седнала до прага на вратата и отива към нея.

ХЕРЦОГ ДЪО БЕЛГАРД *(тихо на Марион)*
Защо стоите тук пред кралските врати
подобно статуя? Нали ще ви открият?
Вървете!

МАРИОН
Ще стоя, додето ме убият!

ЛАНЖЕЛИ *(тихо на херцога)*
Не я закачайте!

(Тихо на Марион.)

Там стойте!

(Отново отива към Краля, който е седнал на един голям фотьойл, дълбоко замислен.)

[1] *Монфокон* — местност североизточно от Париж, място за екзекуции. ↑

[2] *Когато извергът...* — Бащата на Луи XIII, Анри IV, бил убит през 1610 г. от фанатика йезуит Равайак. ↑

СЦЕНА ОСМА

Кралят, Ланжели.

КРАЛЯТ (*с дълбока въздишка*)
Ела! Не съм добре, сърцето ме боли.
Не ми е и до смях. В очите чувствам влага,
а няма сълзи в тях... Нерядко ми помага
това, че си при мен... Ела, не се плаши,
с лъч на веселие в скръбта ме утеши!

ЛАНЖЕЛИ
Животът ни, кралю, и скръб, и горест крие!

КРАЛЯТ
Уви!

ЛАНЖЕЛИ
Като едно дихание сме ние.

КРАЛЯТ
И нищо повече.

ЛАНЖЕЛИ
Ако човек е крал,
би имал два пъти по-тежък жизнен дял.

КРАЛЯТ
Най-малко два пъти!

ЛАНЖЕЛИ
И в гроба по-добре е,
ако от него студ и тъмнина не вее.

КРАЛЯТ
Съгласен съм.

ЛАНЖЕЛИ
Кралю, добре е според мен
човек да е мъртвец или пък нероден.

КРАЛЯТ
Така ми говори! Това ми е приятно.

Мълчание.

ЛАНЖЕЛИ
Възкръсва ли човек от гроба?

КРАЛЯТ (*все по-печален от думите на шута*)
Вероятно
след туй ще разберем. Бих искал да съм там.

Мълчание.

Нещастен съм до смърт! Разбираш ли — не знам!

ЛАНЖЕЛИ
Разбирам го, кралю, по погледа, лицето,
и траура...

КРАЛЯТ
Не ще ми просветлиш сърцето.

(Приближава се до шута.)

Защото ти чрез мен погубваш своя труд.
Що за професия! Да бъдеш кралски шут.
Палячо, който ту изхвърлят, ту прибират —

по твоето лице гримасите умират!
Защо живееш тук? Нима не е беда
такъв живот? Защо?

ЛАНЖЕЛИ

От любопитство, да!
А вие за какво? Аз искрено ви жаля.
Та вие сте жена — във вас не виждам краля.
Палячо на конец наистина съм аз —
под плаща ви с конец по-тънък дърпат вас.
Не заслужава ли наистина похвала,
че ваш палячо съм, а не на кардинала?

Мълчание.

КРАЛЯТ (*замисля се и става по-тъжен*)
Глумиш се, но си прав! От ада привлякъл,
самият сатана е станал кардинал.
Не ми ли е пленил завинаги душата?
Кажете ми!

ЛАНЖЕЛИ

Може би така стоят нещата.

КРАЛЯТ

Е, стига за това! Напълно съм смутен,
защото ред беди кръжат около мен.
Наскоро се сдобих с испански корморани,
но риба няма тук — навсякъде поляни!
Не виждам езеро да има край Шамбор
добро за риболов, далеч от моя двор.
Поискам лов? — Море. А риболов? — Поляни...
Какъв нещастник съм!

ЛАНЖЕЛИ

Да, виждам скръб и рани

във вашето сърце.

КРАЛЯТ

Как би ме утешил?

ЛАНЖЕЛИ

Не бих могъл, кралю! Напълно във ваш стил
е да излизате със своите соколи
за яребици... Да, но умен мъж се моли
за умен соколар.

КРАЛЯТ (*живо*)

Такъв човек е бог!

ЛАНЖЕЛИ

Двамина знам, но край очаква ги жесток.

КРАЛЯТ

Двамина?

ЛАНЖЕЛИ

Да.

КРАЛЯТ

Кои?

ЛАНЖЕЛИ

Известни...

КРАЛЯТ

Но кои са?

ЛАНЖЕЛИ

Младежите, кралю! Смъртта им ме стъписа.

КРАЛЯТ

Дидие и Саверни!

ЛАНЖЕЛИ

Най-откровено, да!

КРАЛЯТ

Способни ли са те? Виж ти каква беда!
Това изкуство май е тръгнало към края.
То ще се свърши с мен... И всичко друго, зная.
Но що за спречкване?

ЛАНЖЕЛИ

И аз, се чудя тук:
че някакъв сокол бил уж по-бърз от друг!

КРАЛЯТ

Несправедливо е! Не трябва им бесило!

Мълчание.

Да мръдна само с пръст — това би ги спасило,
но винаги съм мек за тоя кардинал.

Мълчание.

(Към Ланжели.)

Смъртта им иска той!

ЛАНЖЕЛИ

А вие, моят крал?

КРАЛЯТ *(замисля се и се смълчава)*

Те ще умрат.

ЛАНЖЕЛИ

Но да!

КРАЛЯТ

А моят лов?

ЛАНЖЕЛИ (*отива към прозореца*)

Простете,

но вижте там, кралю!

КРАЛЯТ (*обръща се внезапно*)

Какво?

ЛАНЖЕЛИ

Там погледнете!

КРАЛЯТ (*пристъпва към прозореца*)

Какво?

ЛАНЖЕЛИ (*показва нещо навън*)

Там стражата се сменя.

КРАЛЯТ

Боже мой,

само това ли?

ЛАНЖЕЛИ

Кой е в жълтото?

КРАЛЯТ

Че кой —

капралът...

ЛАНЖЕЛИ

Някой друг на стража той поставя
и нещо му шепти...

КРАЛЯТ

Паролата предава.
Но, шуते, докъде ще стигнеш?

ЛАНЖЕЛИ

До това,
че вие сте пазач на нашите права.
Не пика, скиптърът — той ви тежи в сърцето.
Изпуснете ли го, капралът на кралете —
смъртта по божи знак поставя друг за крал,
след като новата парола е предал...
Чрез Милостта, кралю, бог пътя ни бележи.

КРАЛЯТ

Чрез Справедливостта! И двамата младежи
ще свършат!

ЛАНЖЕЛИ

Като вас и мен... Прост, именит,
разкъсва ни смъртта с еднакъв апетит.
Макар на тясно, спят удобно мъртвците,
но кардиналът зле притиска ви гърдите...
Почакайте, кралю! Годаините летят
и, току-виж, дошъл на трима ни редът.
Аз шут съм, вие — крал, а Ришельо — владетел,
но трима ще заспим... Макар да е усетил
величието, той ще легне като нас
в двуметровия гроб — това ви казвам аз!
В носилка носят го... Кралю, нали така е?

КРАЛЯТ

Животът ни е мрак, а гробът светлина е!
Все пак даряваш ми по някой ведър час.

ЛАНЖЕЛИ

Но аз, кралю, дойдох да се сбогувам с вас.

КРАЛЯТ

Какво?

ЛАНЖЕЛИ

Напускам ви.

КРАЛЯТ

Но как! Така не става.

От служба при крале смъртта освобождава.

ЛАНЖЕЛИ

Аз... скоро ще умра.

КРАЛЯТ

Това ли ми скрой?

ЛАНЖЕЛИ

Осъден съм от вас, Бурбон и крал Луи.

КРАЛЯТ

Кажи, що за шега дотук те е довела?

ЛАНЖЕЛИ

Признавам ви, кралю, и аз бях на дуела.

Ако не аз, поне бе шпагата ми там!

Аз ви я връщам.

(Изтегля шпагата си и му я предава, опрял коляно о земята.)

КРАЛЯТ *(взема шпагата и я разглежда)*

Да! Но, бога ми, не знам
защо ти е на теб.

ЛАНЖЕЛИ

И аз съм благородник!

В дуела имам пръст — аз също съм негодник.

КРАЛЯТ (*сериозен и мрачен*)
Прощавай! Докато си жив, ми позволи
да се сбогуваме с целувка, Ланжели!

(Целува Ланжели.)

ЛАНЖЕЛИ (*настрана*)
Как сериозно той за всичко се залавя!

КРАЛЯТ (*мълчи известно време*)
Не, кралят на съда не се срещупоставя!
Ала за вас, Арман ще съдят недобре,
ако с младежите и шутът ми умре.

(Разхожда се силно развълнуван, с ръка на челото си. После се обръща към обезпокоения
Ланжели.)

Иди се утеши — животът е страдание!
Смъртта е пир, човек е слаб като дихание.

ЛАНЖЕЛИ (*настрана*)
Ох, дяволе!

КРАЛЯТ (*продължава да се разхожда и изглежда много
развълнуван*)

И ти ще свършиш може би.

ЛАНЖЕЛИ (*настрана*)
Пот по челото ми май затова изби?

(Високо.)

Но застъпете се...

КРАЛЯТ

Кой ще ме забавлява?
Чрез теб ще знам какво отгатък гроба става.
Чудесен случай.

ЛАНЖЕЛИ (*настрана*)
Я, какъв добър урок!

Кралят продължава да се разхожда с големи крачки, обръщайки се от време на време към Ланжели.

КРАЛЯТ
Тъй кардинал Арман ще вдигнеш на възбог!

(Скръства ръце.)

Дали ще властвам пак — запитвам се тревожно.

ЛАНЖЕЛИ
Според Монтен „не знам“, според Рабле „възможно“^[1]!

КРАЛЯТ (*с решителен жест*)
Дай онзи пергамент!

Ланжели му подава с готовност един пергамент, който се намира на масата до мастилницата. Кралят написва бързо няколко думи и подава пергаментата на Ланжели.

Помилвах ви.

ЛАНЖЕЛИ

Но как!

И тримата ли?

КРАЛЯТ

Да.

ЛАНЖЕЛИ (*изтичва при Марион*)
Коленичете в знак
на благодарност...

МАРИОН (*пада на колене*)
Ох, дали пък не сънувам?

ЛАНЖЕЛИ
И аз това...

МАРИОН
Чиито колене да целувам —
на вас, на него ли?

КРАЛЯТ (*изумен, разглежда Марион, настрана*)
Нима това за мен
е клопка?

ЛАНЖЕЛИ (*дава пергамент на Марион*)
Ето го! Това е документ...

Марион целува документа и го скрива в пазвата си.

КРАЛЯТ (*настрана*)
Измамен съм!

(Към Марион.)

Мадам, веднага ми върнете
ей този лист!

МАРИОН
Небе!

(Към Краля, показва дръзко гърдите си.)

Елате го вземете
от моето сърце!

Кралят се спира и се отдръпва смутен.

ЛАНЖЕЛИ (*тихо, на Марион*)
И го пазете! Знам,
че той не би посмял да бръкне с пръсти там.

КРАЛЯТ (*на Марион*)
Аз чакам!

МАРИОН
Вие сам...

КРАЛЯТ (*свежда очи*)
Каква е хубавица!

ЛАНЖЕЛИ (*тихо, на Марион*)
Не би докоснал той корсажа на кралица.

КРАЛЯТ (*след минутно колебание, без да повдигне очи, отправя
Марион*)
Върви!

МАРИОН (*с дълбок поклон към Краля*)
Ще ги спася... Така ме беше страх!

(Излиза.)

ЛАНЖЕЛИ (*към Краля*)
Сестра е на Дидие, единия от тях.

КРАЛЯТ
Която и да е! И що за сили скрити?

Принуди своя крал да си сведе очите.

Мълчание.

Е, шуте, вижда се, че днес ме изигра,
но аз ще ти простя.

ЛАНЖЕЛИ

А моят крал разбра,
че щом е милостив, той по-щастлив ще бъде!

КРАЛЯТ

Така е! Страдам аз от смъртните присъди.
Нанжи е прав: мъртвец не искам тоя път!
Тълпите в Монфокон, за Лувър значат смърт.

(Разхожда се с големи крачки.)

Кой на сина на крал Анри се осмелява
да стъпче свящото му право да прощава?
Без трон и без права не съм ли също роб?
Не ме ли Ришельо заключва като в гроб?
Той носи мантия — саван мой погребален.
За тези две деца не искам край печален...
Животът ни е дар — сам бог ни го е дал.

(След кратък размисъл.)

Бог само сочи път към гроба, а не края.
За близките им днес ще свърши тази драма!
Така и старецът, и тази млада дама
ще ме благословят... Подписах. Аз съм крал!
Тъй ще възбудя бяс у моя кардинал.
Затуй пък Дьо Белгард ще тържествува тайно...

ЛАНЖЕЛИ

И кралят става крал понякога случайно.

[1] Според Монтен „не знам“, според Рабле „възможно“ — „Не знам“, по-точно „Нима мога да знам?“ — фраза от „Опитите“ (1588) на френския хуманист Монтен, с която той дава израз на завършения си скептицизъм по отношение на религиозните и всякакви други ограничаващи човешкия ум догми. Според преданието Рабле (1494–1553), умирайки, казал: „Тръгвам да диря великото “*може би*”“ (предадено в случая с „възможно“), с което изразил съмнение в задгробния живот. ↑

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

КАРДИНАЛЪТ

БОЖАНСИ

Замъкът Божанси. Покрит двор. В дъното кула, изцяло обградена с висока скала. Вляво висока врата с островърх свод. Вдясно малка врата с извит свод в стената. До вратата каменна маса и каменна пейка.

СЦЕНА ПЪРВА

Работници разбиват левия ъгъл на стената в дъното. Процепът вече е доста голям.

ПЪРВИ РАБОТНИК (*копае*)

Ух, тежко!

ВТОРИ РАБОТНИК (*копае*)

Тежко я! Ще леем доста пот,
докато рухне...

ТРЕТИ РАБОТНИК (*копае*)

Пиер, там зърнах ешафод!

ПЪРВИ РАБОТНИК

Да!

(Отива при голямата врата и я измерва.)

Тясно е, не знам как може през портала
да пренесат сега с носилка кардинала?

ТРЕТИ РАБОТНИК

Не е ли тя цял дом?

ПЪРВИ РАБОТНИК (*утвърдително*)

Завески я красят.

Двайсет и четири носачи я крепят.

ВТОРИ РАБОТНИК

Видях чудовище огромно в тъмнината
като Левиатан да крачи мълчешката.

ТРЕТИ РАБОТНИК

Да, толкова бойци с носилката вървят.

ПЪРВИ РАБОТНИК

Ще гледа двамата осъдени на смърт.

Той е болнав — така развлича се за кратко.

ВТОРИ РАБОТНИК

Да свършваме!

Отново се залавят за работа; стената почти е разрушена.

ТРЕТИ РАБОТНИК

Видя ли ешафода, братко?

За благородници...

ПЪРВИ РАБОТНИК

Да.

ВТОРИ РАБОТНИК

Щом не си от род,

не искай и насън подобен ешафод.

ПЪРВИ РАБОТНИК

А знаеш ли, Морис, вината им каква е,

та ги убиват?

ТРЕТИ РАБОТНИК

Не! Това съдът го знае.

Те продължават да рушат стената. Влиза Лафема. Работниците се смълчават. Той изниква от дъното, като че ли идва от вътрешния двор на затвора. Спира се край работниците, сякаш оглежда процепа, и им дава някакви нареждания. Процепът е завършен. Той ги кара да опънат от единия до другия край голям черен плат, който го скрива напълно, после ги освобождава. Почти в същото време се появява Марион в бяло, забулена. Тя влиза през голямата врата, прекосява бързо покрития двор и се втурва да почука на малката врата. Лафема се запътва на същата страна с бавни крачки. Вратичката се отваря. Появява се Портиерът.

СЦЕНА ВТОРА

Марион, Лафема.

МАРИОН (*показва пергамент на Портиера*)
По кралска заповед!

ПОРТИЕРЪТ

Мадам, не може!

МАРИОН

Как!

ЛАФЕМА (*показва лист на Портиера*)
От кардинала.

ПОРТИЕРЪТ

Да!

Лафема, тъкмо преди да влезе, се обръща, вглежда се за миг в Марион и прави няколко крачки към нея. Портиерът затваря вратичката.

ЛАФЕМА (*към Марион*)
А! Вие ли сте пак?

МАРИОН
Да!

(Показва триумфално пергаментта.)

Тази заповед съдбата ми променя.

ЛАФЕМА (*показва своя лист*)

А ето заповед, която я отменя.

МАРИОН (*с вик на ужас*)

От снощи я държа...

ЛАФЕМА

А аз от сутринта!

МАРИОН (*закрива очите си с ръце*)

Надеждата умря!

ЛАФЕМА

Измамница е тя!

На милостта на крал мъдрецът не залага!

Пристъпва бавно тя, след туй чевръсто бяга.

МАРИОН

Но кралят обеща — това разбрах поне.

ЛАФЕМА

Какво е кралско „да“ пред кардиналско „не“?

МАРИОН

Дидие, и сетната надеждица угасна.

ЛАФЕМА (*тихо*)

Не сетната...

МАРИОН

Небе!

ЛАФЕМА (*приближава се до нея, тихо*)

Познавам в тази тясна

тъмница някого... По заповед от вас

би сторил всичко той, би бил във ваша власт.

МАРИОН

Махни се!

ЛАФЕМА

И това е всичко?

МАРИОН (*надменно*)

Стига вече!

ЛАФЕМА

Капризът на жена е странен, но не пречи...
Да, вие някога не бяхте херувим,
но става днес въпрос за вашия любим.

МАРИОН

О, вие сте с душа безсрамно сладострастна,
щом смятате, че аз, една жена нещастна,
да, аз, Марион Дъолорм, обикнала веднъж
най-чистия, добър и благороден мъж,
намерила покой в пречистващата сила
на любовта, душа с душата му скрепила,
ще мога от върха на този свой екстаз
да се свлека в калта, да падна чак до вас?

ЛАФЕМА

Обичате го!

МАРИОН

Звяр! Една постъпка гнусна
с порока сменя той.

ЛАФЕМА

Аз мога да ви пусна
да гледате.

МАРИОН

Какво?

ЛАФЕМА

Приятна гледка! Тя
ще ви хареса май — ще бъде вечерта.

МАРИОН (*трепери с цялото си тяло*)
Как! Тази вечер?

ЛАФЕМА

Да! И както рядко става,
самият кардинал ще дойде за забава.

Марион потъва в дълбока и трескава замисленост. Изведнъж тя прокарва двете си ръце по челото и се обръща объркана към Лафема.

МАРИОН

Не биха ли могли оттук да се спасят?

ЛАФЕМА (*тихо*)

Ако поискате? Тук двама ще стоят
по моя заповед — да чакат дотогава,
додето Ришельо...

(Подслушва откъм малката врата.)

Май някой приближава?

МАРИОН (*кърши ръце*)

Ще се спаси ли?

ЛАФЕМА

Да!

(Тихо.)

Но нека замълчим —

гласът ми тук ехти... Ще чуят...

МАРИОН (с отчаяние)

Да вървим!

Лафема се отправя към голямата врата и ѝ прави знак с пръст да го следва Марион пада на колене, обърната към вратичката на затвора. После става с конвулсивно движение и изчезва през голямата врата подир Лафема Вратичката се отваря, влизат Саверни и Дидие, обградени от стражи.

СЦЕНА ТРЕТА

Дидие, Саверни.

Саверни, облечен по последна мода, влиза буйно и весело. Дидие, целият в черно, бледен, върви с бавни крачки. Придружават ги един Тъмничар и двама стражи с алебарди. Тъмничарят поставя стражите на пост до черната завеса. Дидие сяда мълчалив на каменната пейка.

САВЕРНИ (на Тъмничаря, който току-що му е отворил вратата)

Благодаря! Охо, свеж въздух!

ТЪМНИЧАРЯТ (тегли го настрана, тихо)

Чуйте лично

две думи...

САВЕРНИ

Даже сто!

ТЪМНИЧАРЯТ (снишава все повече глас)

Ще бягате?

САВЕРНИ (живо)

Отлично,

но как?

ТЪМНИЧАРЯТ

Аз знам!

САВЕРНИ

Нима?

Тъмничарят прави знак с глава.

През тази нощ на бал
ще бъда въпреки добрия кардинал.
По дяволите! Мен ме чака балът вече.
Животът е красив!

(Към Тъмничаря.)

Кога?

ТЪМНИЧАРЯТ

О, тази вечер!

САВЕРНИ (*потрива ръце*)

Чудесно е това да се спасим... Кажете,
кой се притича тук на помощ?

ТЪМНИЧАРЯТ

Дьо Нанжи.

САВЕРНИ

Чудесен чичо!

(Към Тъмничаря.)

Но и двамата спокойно
ще се измъкнем!

ТЪМНИЧАРЯТ

Не!

САВЕРНИ

Заплаща ви се двойно!

ТЪМНИЧАРЯТ

Не, ще спася един!

САВЕРНИ (*клати глава*)
Кого?

(Тихо, на Тъмничаря.)

Не мен сега

(посочва Дидие),

а ето този тук!

ТЪМНИЧАРЯТ

Как тъй? Що за шега?

САВЕРНИ
Не, него!

ТЪМНИЧАРЯТ

Монсеньор, не схващам мисълта ви!
Маркизът не за друг — това за вас го прави!

САВЕРНИ
Тогава искам два савана, два...

(Обръща гръб на Тъмничаря, който излиза учуден.)

Влиза Секретарят на съда.

Не знам,

но няма да съм тук и за минута сам.

СЕКРЕТАРЯТ (*поздравява затворниците*)
При вас ще дойде член на кралската Палата.
След малко идва...

(Покланя се и излиза.)

САВЕРНИ

Да!

(Смее се.)

Такава е съдбата!
Двайсет години до септември доживях!

ДИДИЕ (държи портрета в ръка, застава неподвижен напред до рампата потънал в дълбоко съзерцание)

Ела! Очи в очи ме погледни без страх!
Колко си хубава и мила! Аз не зная
родена ли си тук, или дошла от рая.
Бог ли в очите ти тъй вещо подчерта
и тази нежна страст, и тази чистота?
Устата на дете по детски още пази
невинността й.

(Хвърля гневно портрета на земята.)

О, защо така онази,
която ме спаси тогава, не разби
без жал челото ми? Защо не ме уби?
С какво се провиних пред бедната си майка,
та ме захвърли, без дори да се завайка?
Защо, откъсвайки ме от гръдта си, тя
безжалостно не ме предаде на смъртта?

САВЕРНИ *(връща се от дъното на вътрешния двор на затвора)*
Я, лястовичката сред тази лъчезарна
прохлада все кръжи... Ще има дъжд...

ДИДИЕ (без да го чува)

Невярна,

непостоянна е жената — най-добре
напомня на вода в разбунено море.
А лодката си аз предадох на морето!
Само една звезда ми светеше в небето.
Разби се лодката... До гроба стигнах млад,
но бях роден добър, бях с бъдеще богат.
Пламтеше може би у мен небесен пламък!
Туптеше в мен сърце... О, ти, жена от камък!
Как можеш да кривиш душата си така
пред мен, който лежах в самите ти крака?

САВЕРНИ

Марион и пак Марион! Съвсем сте полудели.
Най-сетне...

ДИДИЕ (без да го чува, вдига портрета и се взира в него)

Този свят към нас жесток не е ли?

Да те предам ли пак на мъка и тегло
теб, демоне, прикрил се с ангелско крило?

(Поставя портрета върху сърцето си.)

Ела отново там, където беше!

(Приближава към Северни.)

Странно!

Този портрет е жив — твърдя го... Постоянно,
докато спеше ти, с безмълвната си мощ
сърцето ми без жал гризеше цяла нощ.

САВЕРНИ

Да поговорим как смъртта ни приближава!

(Настрана.)

На мен тя носи скръб, а него утешава.

ДИДИЕ

Какво ме питахте? Аз нищичко не чух.
В мига, откакто знам коя е тя, съм глух,
замаян съм и слаб, до смърт се изтезвам,
не помня и не знам, за всичко тук забравям.

САВЕРНИ (*хваща го за ръката*)

Смъртта?

ДИДИЕ (*радостно*)

Ах!

САВЕРНИ

Нека тук побъбрим за смъртта!

Какво е тя?

ДИДИЕ

Добре ли спяхте през нощта?

САВЕРНИ

Зле! На кораво спях, не беше никак леко.

ДИДИЕ

След близката ви смърт едва ли ще е меко
леглото ви... Сънят е лек на онзи свят.
Това е! Има ад — какво е този ад
пред земния живот?

САВЕРНИ

Страхът ми се стопява,
но да ме бесят — ей това ме притеснява.

ДИДИЕ

Това е също смърт, а после — сън блажен!

САВЕРНИ

За ваше щастие! Но аз съм възмутен!
Не плаши ме смъртта със страшното си жило,
но то да беше смърт, а то какво? Бесило.

ДИДИЕ

Хиляди смърти знам — то е едно от тях.
Досажда тази смърт, но не изпитвам страх.
Да, щом от възела жарта у вас угасне,
щом, стиснал гърлото, той към смъртта ви тласне
не е ли все едно, когато зърнем как
земята, цялата, потъва в черен мрак?
Лежите в гроб и той ви слави и ласкае,
докато вятърът на нощите играе
с нещастния ви труп в привечерния час
и гарвани кълват останките от вас.
Е, и какво от туй?

САВЕРНИ

Какъв мъдрец сте вие?

ДИДИЕ

Готов съм лешояд в плътта ми клюн да впие,
червей да я гризе, както гризе и крал...
Това е то плътта — напълно съм разбрал!
Затвори ли смъртта очите ни, душата
разтваря своя гроб и литва в небесата
далеч...

Влиза Съветник, съпроводен от стражи алебарди, облечени в черно.

СЦЕНА ЧЕТВЪРТА

Същите, Съветникът при палатата в параден костюм, тъмничари, стража.

ТЪМНИЧАРЯТ (*обявява*)

Съветникът на краля!

СЪВЕТНИКЪТ (*покланя се поред на Саверни и Дидие*)

Господа,

аз имам тежък дълг, законът, за беда,
е строг...

САВЕРНИ

Да, свърши се и с малкото ни вяра!

СЪВЕТНИКЪТ (*развява един пергамент и чете*)

„Луи, светият крал на Франция, Навара,
отхвърля жалбата и се показва твърд
към двамата мъже, осъдени на смърт,
но тъй като тъга изпълва ни гърдите,
решихме: нека днес им отсекат главите!“

САВЕРНИ (*радостно*)

Отлично!

СЪВЕТНИКЪТ (*покланя се отново*)

Господа, ще стане тук след час
посичането ви...

(Покланя се и се готви да излезе.)

ДИДИЕ (*все така унесен, към Саверни*)

Нали твърдых пред вас,
че след смъртта трупът на прах студен ще стане?

Нека по този труп личат безбройни рани,
да смачкат костите, ръцете да строшат
и нека в локви кръв въргаля се трупът,
от мъртвото месо, зловонно и проклето,
безсмъртната душа ще отлети в небето.

СЪВЕТНИКЪТ (*върща се, към Дидие*)
Мислете за смъртта! Щом вече ще се мре,
поне да сте готов.

ДИДИЕ (*кратко*)
Мълчете по-добре!

САВЕРНИ (*весело към Дидие*)
Бесило няма!

ДИДИЕ
Знам. Тъй празника провалят.
Със своя главорез пристига кардиналът.
Ръждясва брадвата, ще я използва днес.

САВЕРНИ
Не се ли радвате? Аз чувствам интерес,
и то голям...

(*Към Съветника.*)

Мосю, благодаря ви много!

СЪВЕТНИКЪТ
Бих искал по-добра да е вестта, ей богу...

САВЕРНИ
Кога ще стане?

СЪВЕТНИКЪТ

О, чак в десет вечерта!

ДИДИЕ

Сърцето ми е в мрак, но мрак ще е смъртта.

САВЕРНИ

А ешафодът ни къде е?

СЪВЕТНИКЪТ (*посочва с ръка съседния двор*)

Там ще бъде.

Ще дойде Ришельо.

Съветникът излиза с цялата си свита. Двамата затворници остават сами. В дъното само се вижда да блестят алебардите на двамата часовои, които се разхождат мълчаливо пред прощепна.

СЦЕНА ПЕТА

Дидие, Саверни.

ДИДИЕ (*тържествено, след кратко мълчание*)

Май трябва да обсъдим
какво ни чака тук в последния ни час.
Връстници сме, по-стар съм мъничко от вас
и точно затова в момента се налага
по-старият от нас в бедата да помага,
толкова повече, че ви погубвам аз...
Звучеше радостно щастливият ви глас.
Достатъчно ми бе да ви докосна само
и вашия живот разбих, и радостта му.
Ще тръгнем двамата по хлъзгавия друм
към гроба. Дай ръка!

Чуват се удари с чук.

САВЕРНИ

Какъв е този шум?

ДИДИЕ

Там вдигат ешафод или ковчези правят.

Саверни сядат на каменната пейка.

В последния момент сърцата ни въстават...
Животът ни държи като прекрасен сън.

Часовникът бие веднъж.

Май някой ни зове... Не чу ли този звън?

Отново удар на часовника.

САВЕРНИ
Часовник бие.

Трети удар.

ДИДИЕ
Да.

Четвърти удар.

САВЕРНИ
От параклиса бие.

Още четири удара.

ДИДИЕ
Гласът му ни зове готови да сме ние.

САВЕРНИ
Остава само час.

(Облакът ява се на каменната маса и обронва глава на дланите си.)

Стражата се сменя.

ДИДИЕ
Пазете се все пак
да не се спънете пред този страшен праг!

Към онзи кървав дом тъй ниска е вратата,
че там се влиза без глава на рамената.
Да се сбогуваме с нещастния живот —
те да треперят, те и този ешафод!
Глави ли искат? Е, тогава ще закрачим
с изправени глави към нашите палачи.

(Приближава се до неподвижния Саверни.)

По-смело!

(Улавя го под ръка и забелязва, че той спи.)

Той си спи... Аз му дърдорях пак
за смелост, а той спял... Пред него съм хлапак!

(Сяда.)

След като можеш, спи! Преди и час да мине,
аз също ще заспя... Ох, всичко ще загине
ведно със злобата в сърцето ми на роб!
О, нека нищичко не помня в своя гроб!

Съвсем се свечерява. Докато Дидие потъва все повече и повече в своите мисли, през прощела в дъното влизат Марион и Тъмничарят. Тъмничарят върви напред с притулен фенер и един вързоп. Той поставя фенера и вързоп на земята, после се приближава предпазливо до Марион, която е застанала на прага, бледна, неподвижна, сякаш замаяна.

СЦЕНА ШЕСТА

Същите, Марион, Тъмничарят.

ТЪМНИЧАРЯТ (към Марион)
Преди часа, мадам, далеч оттук бъдете!

(Отдалечава се и до края на сцената се разхожда напред-назад в дъното на двора.)

МАРИОН *(приближава се, залитайки, сякаш погълната от мъчителни мисли, отчаяна. От време на време тя прокарва ръце по лицето си, като че ли иска да изтрие нещо)*

Клеймо от огън са устата му проклети!

(Изведнъж, в сянката, тя забелязва Дидие, надава вик, устремява се тичешком и пада задъхана в нозете му.)

Дидие! Дидие!

ДИДИЕ *(като внезапно пробуден от сън)*
Ох, тя!

(С леден тон.)

Защо сте тук?

МАРИОН

Така.

Къде да съм освен във твоите крака?
Добре ми е... Подай ръцете си тъй мили!
Веднага ги подай! Ох, как са ги ранили
веригите! Ръце така нещастни! Аз

съм тук и затова... Какъв ужасен час!

(Плаче. Чуват се риданията ѝ.)

ДИДИЕ

Защо е този плач?

МАРИОН

Това е смях, не мога
да ви измъчвам с плач.

(Смее се.)

Да бягаме, за бога!
Дидие, ще бъдеш жив! Отмина всичко...

(Отново пада в нозете му и плаче.)

Ах,
убива ме това, съсипах се от страх!

ДИДИЕ

Мадам!

МАРИОН *(привдига се, без да го чува, и се затичва да търси
вързона, който подава на Дидие)*

Не се бави, защото време няма!
Метни си плаща, аз платих на тия двама!
От Божанси човек ще се спаси прикрит
по уличката вън, оттатък тоя зид.
Ще дойде Ришелъ — следи как изпълняват
аз го подкупих... Ох, дано не ни заварят!
Съмняваш ли се пак! Изглеждаш ми смутен...

ДИДИЕ

Не! Случва се човек да бъде заблуден.

МАРИОН

Ох, ако знаеше как времето минава!
Аз чувам как към нас тълпа се приближава.
Ох, моля те, Дидие, да бягаме оттук!

ДИДИЕ (*посочва заспалия Саверни*)
Дошли сте не за мен — дошли сте тук за друг!

МАРИОН (*за момент озадачена, настрана*)
Гаспар ме е прикрил — у него доблест има!

(*Високо.*)

Тъй ли говориш ти със своята любима?
Защо си против мен?

ДИДИЕ

Нима това личи?
Но нека постоим сега очи в очи!

Марион, треперееща, встрепенува поглед в неговия.

Да, има прилика!

МАРИОН

От много дни и ноци
ви любя... Да вървим!

ДИДИЕ

Погледайте ме още!

(*Гледа я встрепенува.*)

МАРИОН (*поражена от погледа на Дидие*)
Нима целувките на онзи е видял?

(*Високо.*)

Ти с тайни, мой Дидие, си се загърнал цял!
Към мен си лош! Каква тревога те убива?
Предчувствия за зло сърцето ни укрива,
но пламваме от гняв и ярост всеки път,
когато след това беди ни сполетят.
Ах, в мислите ти аз царица бях! Не е ли
беда, че тия дни са вече отлетели?
Разлюби ли ме?... Ох, забрави ли чия
бе тази стаичка на двама ни в Блоа?
Как се обичахме безумно в здрачината,
като че бяхме с теб самички на земята.
Само понякога ти биваше смутен...
Аз мислех: „Никой друг не го е зървал с мен!“
Прекрасно бе, но тъй нетрайно бе... Срещу ми
звъняха клетвено любимите ти думи.
Че аз съм твоят блян, че тайните ти знам,
че бих могла от теб играчка да създам
За нищо ни веднъж не исках да те моля!
Прониквах в мислите и твърдата ти воля,
но отстъпи сега!... На теб говоря!... Знай —
жив или мъртъв, аз ще бъда с теб докрай!
Дидие, тъй радостна ще бъда с теб отново!
Да, бягство или смърт!... Защо така сурово
ме блъскаш?... Остави ръката си поне —
щастлива съм с чело на твоите колене!
Дотук съм тичала, умора ме надвива...
А който помни как бях волна и щастлива,
какво би казал той за моите сълзи?
Нима си ми сърдит? Но хайде, възрази!
Дидие, в нозете ти безумно се терзая!
Помни, любими мой, дълбоко ме отчая,

че думичка дори до тоя миг от теб
не чух... Безмилостен се покажи, свиреп
и ме убий с кама! Марион сега не плаче,
усмихва се и ти се усмихни, така че
да те обичам пак щастливо занапред.
Каквото искаше, извърших го... Наред
си ти! В оковите си станал груб, любими!
Наричай ме Мари, зови ме, говори ми!

ДИДИЕ
Мари или Марион?

МАРИОН (*пада в ужас на земята*)
Бъдете милостив!

ДИДИЕ (*също ужасен*)
Мадам, човек дотук не стига горделив!
Затворът ден и нощ се пази... Май стените
му са високи, май железни са вратите?
Но ги разтворихте... Защо и как? Не знам!
Отдали ли сте се на някого, мадам?

МАРИОН
Кой ви го каза?

ДИДИЕ
Кой? Отгатнах, слава богу.

МАРИОН
Кълна се в господ-бог! Защото исках много
да ви спася, Дидие, след като усмиря
жестокия палач!

ДИДИЕ
Мадам, благодаря!

(Скръства ръце на гърдите си.)

Да стигна чак дотам — от ужас онемявам!
Това е то позор, какъвто не познавам!

(Обикаля с големи крачки закрития двор, избухва в яростни виковете.)

Кой е търговецът с морала си прогнил,
който главата ми така е оценил?
Къде са всъщност тук пазачът, съдията?
И подлият човек?... Бих му строшил главата
като портрета ви...

*(Понечва да счупи портрета ѝ между дланите си, но се спира и продължава силно
развълнуван.)*

Е, хайде, господа!
Да съдиш по закон, съвсем не е беда:
с везни фалшиви днес измерва се главата
на храбър мъж с честта измамна на жената!

(Към Марион.)

Пак потърсете го!

МАРИОН

Ох, не бъди такъв!
Това презрение ме нарани до кръв!
Треперя аз, смъртта, усещам, ме прегръща!
Ах, ако любовта е лумвала могъща
и ако някой мъж е бил любим, това
си ти за мен, Дидие!

ДИДИЕ

Каква лъжа! Каква
съдба!... Да бях роден като жена, тогава

и аз бих бил жена, безчестна и дребнава,
срещу пари за час да могат да поспят
случайно срещнати на голата ми гръд.
Но ако бях добра и срещна дружелюбен
и пламенен човек, в честта до глупост влюбен,
ако започнеш внезапно да пламти
сърцето му по мен, изпълнено с мечти,
едва ли бих могла пред него да прикрия
това, което съм... По-скоро ще убия
безсрамната лъжа, която не личи
по тази чистота на моите очи,
и ако своя грях пред него не призная,
навярно гроба си сама ще изкопая.

МАРИОН

Ах!

ДИДИЕ

В огледалото на моето сърце
ако се зърнете, ще плеснете с ръце!
Вие го счупихте в радостта отмина...
Царица бяхте там — и чиста, и невинна!
О, жено! Имам ли вина до тоя час
аз — този, който бях на колене пред вас?

ТЪМНИЧАРЯТ

Отлита времето...

МАРИОН

Да, времето отлита!
Дидие, аз съм жена без право да попита
и никой нищичко не ми дължи сега,
но ти ме порица, прокле и обруга.
Аз повече от срам и присмех заслужавам!
Ти бе добър към мен, затуй те благославям
от все сърце... Часът, любими мой, дойде!
Палачът спомня си за теб сега, Дидие!

Подготвих всичко... Да! Върви, върви... Ей богу
недей ми казва „Не“... Това ми струва много
Блъсни, ритни ме ти, бий ме дори с юмрук,
без жал мини по мен, но побегни оттук!

ДИДИЕ

Да бягам? От кого? Освен от вас самата
да бягам в гроба си, да бягам... под земята.

ТЪМНИЧАРЯТ

Побързайте!

МАРИОН

Ела!

ДИДИЕ

Не!

МАРИОН

Мили мой, прости!

ДИДИЕ

Кому?

МАРИОН

Да видя как ще бъдеш вързан ти!
Да гледам всичко туй до ужас изтерзана!
О, не! Ела, ела! Слугиня ще ти стана.
Покаях се, Дидие, вземи ме пак... Така
слугинята си пак ще тъпчеш ти с крака,
тази, която ти в дни на беди нарече
своя жена...

ДИДИЕ

Жена!

В далечината се чува оръдеен изстрел.

И си вдовица вече!

МАРИОН
Дидие мой!

ТЪМНИЧАРЯТ
Късно е!

Барабанен тътен. Влиза Съветникът при палата, придружен от покаяници с факли, от Палача, войници, народ.

МАРИОН
Ах!

ДИДИЕ (към Съветника)
И ние, монсеньор!

СЪВЕТНИКЪТ
От двамата ви кой е
маркиз Дьо Саверни?

Дидие посочва с пръст спящия Саверни.

(Съветникът към Палача.)

Буди го!

ПАЛАЧЪТ (*разтърсва Саверни за раменете*)
Май че той е
заспал! Ей, монсеньор!

САВЕРНИ (*разтърква очи*)
Да нарушат така
съня ми?

ДИДИЕ

Само е прекъснат засега!

САВЕРНИ (*още сънен, забелязва Марион и ѝ се покланя*)

Сънувах тъкмо вас и прелестна, и строга!

СЪВЕТНИКЪТ

Не сте ли връчили душата си на бога?

САВЕРНИ

Но да, мосю!

СЪВЕТНИКЪТ (*протяга му един пергамент*)

Добре! И подпишете тук!

САВЕРНИ (*взема пергаментата и го преглежда набързо*)

Това е протокол, че ще умре не друг,
а аз, и подписът смъртта ми потвърждава.

(Той подписва и отново преглежда протокола.)

(Към Писаря.)

Три грешки има тук — сега ще ги поправя.

(Той взема отново перото и ги поправя. Към Палача.)

Ти ме събуди, ти ще ме приспиш...

СЪВЕТНИКЪТ (*към Дидие*)

Дидие!

Дидие се представя. Съветникът му подава перото.

Тук подпишете! Тук!

МАРИОН (*закрива очите си с ръце*)
Ох, краят му дойде!

ДИДИЕ (*подписва*)
При този подпис съм щастлив до дън сърцето!

Стражите застават в шпалир и ги обграждат.

САВЕРНИ (*към някакъв човек в тълпата*)
Мосю, мръднете се — да гледа и детето!

ДИДИЕ (*към Саверни*)
Мой братко, ти за мен направи този жест!
Да се прегърнем!

(Прегръща Саверни.)

МАРИОН (*втурва се към него*)
Ах, отдай ми тази чест
да ме прегърнеш тук!

ДИДИЕ (*посочва Саверни*)
Но той ми е приятел!

МАРИОН (*молитвено сключва ръце*)
Ох, колко си жесток! Раняваш мен, която
на колене пълзях... И милост търсех аз
за вас от силните, за себе си от вас!

ДИДИЕ (*хвърля се към Марион, задъхан и облян в сълзи*)
Тогавя не! У мен сърцето е разбито.
Не, не, обичам те — не бих могъл сърдито
да те оставя... Не! Защо да съм с лице
на вид жестоко, но с измъчено сърце?
Обичам те! Ела!

(Притиска я трескаво в прегръдките си.)

Ела! Умирам вече,
но съм щастлив... Смъртта на радостта не пречи.

МАРИОН

Дидие!

Той отново я прегръща пламенно.

ДИДИЕ

Ела при мен! Ах, кой измежду вас
би бил безмилостен в такъв злокобен час,
не би се разделил с нещастната, всецяло
отдала му с любов сърце, душа и тяло?
Аз нямах право! Не! Как да не ѝ простя
сега, когато се сбогувам със света?
Ела при мен! Помни: навсякъде жените
са като тези тук — не си пестят сълзите,
но ти под целия прекрасен небосклон
ми бе най-скъпата... Помни това, Марион!
Ти бе към мен добра, обичаше ме жадно,
но този мой живот завърши безпощадно!
Самата истина след туй ще заблести —
и да си лъгала, не си виновна ти!
Падението си изкупи ти самата!
Захвърлена била си нявга слепешката,
както съм бил и аз... или преди това
са те продали те... Вдигни сега глава!
Но ако ей сега изчезне в миг земята
подобно сянка, пак не бих търпял лъжата
и днес, пред свършека на моя чист живот
ще бъда откровен на тоя ешафод.
Небесен ангел мой, покварен от земята,
съпруга си ми ти и тук, и в небесата!

В името на Отца, който ме вика днес,
прощавам ти...

МАРИОН (*задавена от сълзи*)
Небе!

ДИДИЕ
Не бих си тръгнал, без
да ми простиш и ти!

(Коленичи пред нея.)

МАРИОН
Дидие!

ДИДИЕ (*все така на колене*)
Прости ми, мила!
Бях лош... Бог ме избра да бъда злата сила,
която те терза! Ти ме изпращаш с плач.
О, колко ме боли, че станах твой палач!
Не ме оставяй пак на моята неволя!

МАРИОН
Ах!

ДИДИЕ
Погали ме с длан, за думичка те моля!
Ако сърцето ти препълнено тупти
и тази думичка не ми прошепнеш ти,
знак дай ми!

Марион поставя, длан на челото му. Той се надига и я притиска в обятията си с усмивка на небесна радост.

Да вървим!

МАРИОН (*хвърля се обезумяла между него и войниците*)

Това е лудост! Няма
да свършат лесно с теб — не искам да ги мамя,
но аз ще бъда там... Пощада моля аз!
Да падна ли сега на колене пред вас?
Ето ме тук! Ако душата ви усеща
неволен трепет при молбата ми гореща,
ако не ви е бог прокълнал, слепешком
не го убивайте!

(Към насъбралите се зрители.)

Знам: всеки има дом,
но майки и сестри едва ли тази вечер
ще ви посрещнат пак с усмивки... Отдалече
ще кажат: „Боже мой, това е страшен грях!
Показали сте се безмилостни към тях?“
Дидие, аз идвам с теб! Те няма да посмеят
да те убият днес, щом искат да живея.

ДИДИЕ

Нека умра! Поне това ми позволи!
Дълбоко съм ранен и раната боли —
не се лекува тя... Ще легна в гроба с нея.
Но ако някога — виж колко сълзи лея! —
ти срещнеш по-щастлив и по-красив от мен,
за мен си припомни и гроба ми студен!

МАРИОН

Не! Ти ще бъдеш жив! Нима за тях молбите
не значат нищо?

ДИДИЕ

О, сбогувай се с мечтите!
Ще свикнат с моя гроб очите ти... Прости,
но мъртъв повече ще ме обичаш ти!

Да, в паметта ти жив навеки ще остана!
Но ако бъда жив, в душата с тази рана,
аз, който влюбен в теб единствено живях,
не би ли тръпнела от днес във вечен страх?
Ще бъда мнителен — навярно безсърдечно
за минали неща ще те разпитвам вечно!
Ще се съмнявам аз, ще дебна, ще коря,
ще те измъчвам... Ох, аз трябва да умра!

СЪВЕТНИКЪТ (към Марион)
Самият кардинал ще дойде... Има време
молбата ви, мадам, за милост да приеме.

МАРИОН
Да, кардиналът!... Той ще дойде, господа!
Сами ще чуете как ще ми каже — да!
Дидие, ще видиш как след миг ще тържествувам!
Кажи ми как можа да сметнеш, че бълнувам,
че той, добър и стар, не може да прости
на теб, нещастника, както прости ми ти?

Бие девет часът. Дидие прави знак на всички да мълчат Марион слуша ужасена. След деветия удар Дидие се обляга на Саверни.

ДИДИЕ (към народа)
Вие, които тук сте се събрали, вие
свидетелствувайте за в бъдеще, че ние
не се изплашихме пред прага на смъртта —
с този девети час вървим към вечността!

Оръдието гръмва при вратата на кулата. Черната завеса, която скрива отвора в стената, пада. Появява се огромната носилка на кардинала, носена от двадесет и четирима гвардейци, обградена от други двадесет и четирима гвардейци с алебарди и факли. Носилката е кървавочервена и украсена с герба на дома на Ришельо. Завеските са спуснати. Бавно прекосява дъното на сцената. Шум сред тълпата.

МАРИОН (довлича се на колене до носилката простира ръце)

В името на Христа, който за всички страда,
пощада дайте им!

ГЛАС ОТ НОСИЛКАТА

Не, никаква пощада!

*Марион пада на паважа. Носилката отминава и след нея отвеждат двамата осъдени.
Тълпата се втурва след тях с невъобразим шум. Марион остава сама. Тя се повдига и се влачи
на ръце, оглеждайки се наоколо.*

МАРИОН

Що за слова! Къде са те? Дидие!... Все пак
тук имаше народ... Нима това е знак,
че полудявам?

*Влиза народът в безпорядък. Носилката се появява отново в дъното, там, откъдето е
изчезнала. Марион се надига и надава вик на ужас.*

Той се връща.

ГВАРДЕЙЦИТЕ (*отстранявайки народа*)

Път, народе!

МАРИОН (*права, с развети коси, сочи на народа носилката*)

Червеният палач сред нас в носилка броди!

(Пада на паважа.)

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.